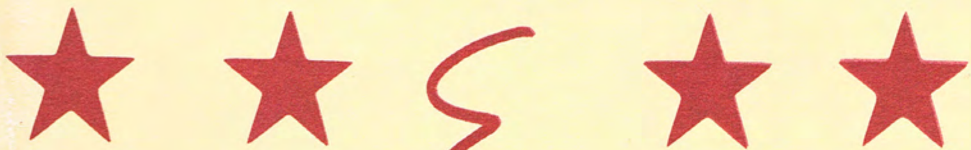
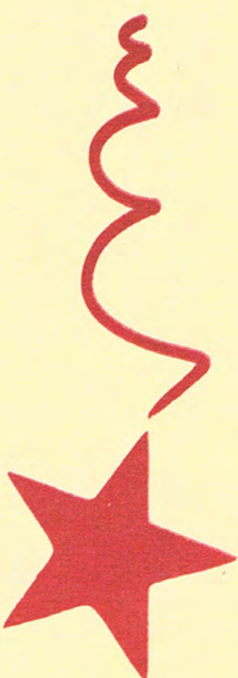
DE AS 46

USA

DE AS

anarcho-socialisties
tijdschrift

Nr. 46 - juli/aug. '80

De As verschijnt in zes afleveringen per jaar, en is een uitgave van Stichting De As.
Jaarabonnement f. 15,--; buiten Benelux f. 20,50
Losse nummers f. 2,95 (+ f. 1,00 verzendkosten)
Bestelling ALLEEN door storting op giro 44 60 315 van Stg. de As, 's-Gravenhage.
Adreswijzigingen bij voorkeur per briefkaart, of per giro (verbeter het adres op de kaart), graag met vermelding van de postkode.
Reklamering beslist met vermelding van de laatste betaaldatum, als aangegeven in uw giro-administratie.
Verlenging van het abonnement door tijdige betaling van de volgende jaargang (uiterlijk 15 februari).
Nieuwe abonnementen gaan in met het eerste nummer van de jaargang, tenzij anders aangegeven bij bestelling.
Redaksie-adres: postbus 35061, 3005 DB Rotterdam.
Administratie-adres: postbus 93, 2501 CB 's-Gravenhage

Redaksiekollektief: Machteld Bakker, Boudewijn Chorus, Anton Constandse, Wim van Dooren, Thom Holterman, Rudolf de Jong, Wim de Lobel, Simon Radius, Hans Ramaer.
Verder werkte mee: Bas Moreel
Omslagontwerp: Taluut, Utrecht.

en decentralisatie bleef een begrip, dat door de historie min of meer was gerechtvaardigd. Het is geen wonder dat in de vorige eeuw het libertaire socialisme kon bogen op een aantal verwante bewegingen in Amerika, zoals die van burgerlijke ongehoorzaamheid (Thoreau), individualisme (Warren en Tucker), anarcho-syndikalisme (de IWW) en dat ook nu nog denkers als Chomsky veel waardering tonen voor anarchistiese idealen.

Maar men vergete niet, dat de "nieuwe" wereld toch berustte op verovering en kolonisatie, en dat deze faktoren de andere verre hebben overwoekerd. De republiek, die er prat op ging het koninklijk gezag van de toenmalige grootste mogendheid (Engeland) te hebben getrotseerd; in 1862 het eerst de negerslavernij in de drie Amerika's had afgeschaft, met voorbijgaan dan van de negeropstanden in Haiti, die dit eiland al in 1804 onafhankelijk hadden gemaakt; de Verenigde Staten die al in 1823 (bij de Monroe-doctrine) aan Europese landen verboden gewezen kolonieën weer tot afhankelijke gebieden te maken...deze "emanciperende" macht zou zich tot een imperialistiese superstaat ontwikkelen met behoud van de heilige schijn der verlichtheid.

De geschiedenis der Verenigde Staten is er namelijk ook één van voortdurende gewelddadige expansie. Op kosten van de indianen, met wie plechtige verdragen waren gesloten, die tot vodjes papier waren gedegradeerd. Louisiana (1803) en Florida (1819) zijn nog van toenmaals machteloos geworden kolonisatoren, respektievelijk Frankrijk en Spanje, gekocht. Maar Mexico is in de oorlog van 1845 tot 1848 op klassieke wijze beroofd van een derde deel van zijn grondgebied: Texas, Nieuw-Mexico, Arizona, Noord-Californië, rijke gronden met fantastiese bodemschatten. In het midden van de vorige eeuw kreeg de expansie in de richting van het Westen, naar de Grote Oceaan, bijzondere aandacht, maar deze tendens en de verdere uitbreiding naar het zuiden werd tijdelijk gestuit door de burgeroorlog van 1860 tot 1864. Nadien, en nadat dus het industriële, kommerciële en kapitaalkrachtige Noorden de overhand had gekregen op het feodale Zuiden, volgde de uitbreiding naar alle kanten. In 1867 werd Alaska gekocht van de Russiese tsaar; eilanden als Hawaï werden protektoraten; gepoogd werd Cuba te kopen van Spanje. En toen kwam de klap op de vuurpijl: het jaar 1898.

In de vorige eeuw baarde noch de voorziening met grondstoffen, noch de afzet van industriële produkten, grote zorgen. Maar beide kwesties begonnen bijzondere aandacht te trekken toen het atlantiese kapitalisme, na het dieptepunt van een langdurige depressie omstreeks 1890, naar een nieuwe hoogkonjunktuur ging. Deze stelde de mogendheden in staat, over te gaan tot de modernste bewapening, expansie-oorlogen voor te bereiden, elkaar van koloniën te beroven, zoals de wereldwijde explosie van 1914 zou aantonen. In het gebied van de Grote Oceaan was Japan al in de periode 1895-1904 begonnen met zo'n avontuur (de oorlogen tegen China en Rusland), zoals de Duitsers in 1914 hun toekomst in de waagschaal stelden. De Amerikanen zaten als op een eiland: aan de ene zijde de Atlantiese Oceaan, aan de andere kant de Grote Oceaan. Ze werden zich bewust van een "maritieme roeping": het beheersen van deze zeeën, voor hun veiligheid en hun handel. Al aan het einde van de vorige eeuw dienden ze zich aan als de opvolgers van de Britten. De Monroe-leer had ingehouden, dat Europese landen (Rusland, Engeland, Duitsland bijv.) niet moesten probe-

USA: EEN IDEOLOGIES GESLUIERD IMPERIUM

Anton Constandse

Er zijn in de geschiedenis van de mensheid verscheidene zogenaamde wereldrijken geweest, die ook verbonden waren met bepaalde "kultuurpatronen", of modellen van civilisatie. Bekend zijn in dit opzicht geworden het "Hellenistiese" rijk, dat geschapen is door Alexander de Grote, en het overwegend latijnse gebied, dat gevormd is door de veroveringen van de Romeinen. Er was in die tijden altijd een geletterde elite, die regeerde over analfabete massa's, voor wie de godsdienst het best geschikt werd geacht om ze in toom te houden. In de Romeinse sfeer is aldus het christendom ontstaan, dat de leer van de heiligheid der vorsten, de goddelijkheid van alle gezag, en de zaligheid der zielen van de slaven en horigen (in de hemel of in een gedroomd duizendjarig rijk) over de aarde heeft verbreid.

Hoe was het echter mogelijk dat in de twintigste eeuw een volk, waarvan de grondvesters voornamelijk afkomstig waren uit Europa, het klaar speelde door vele miljoenen te worden beschouwd als verlicht en humaan, terwijl zijn staat was gegrondvest op gewelddadige veroveringen en naakte ekonomiese macht? Een nieuw imperium kon zich hullen in de mantel der meest verheven ideologieën, demokratiese en vrije wereld worden genoemd, alsof in Washington een nieuw Jeruzalem uit de hemel was neergedaald. Hoe gevaarlijker deze sociaal-militaire macht werd, hoe vromer ze zich voordeed, zodat de laatste president (Jimmy Carter) behalve pinda-producent ook een venter met christelijke brochures was geweest, die staatshoofd en premier was geworden van het geweldigste rijk ter wereld. Maar wel beschouwd was dit alles nog niet zo vreemd: de machtsontplooiïng van het kapitalistiese Westen was gepaard gegaan met de verbreiding van een aantal kollektieve neuroses, waarvan de geijkte godsdienst er slechts één is. En deze omstandigheid maakt de Amerikaanse suprematie des te gevaarlijker: de wereld dreigt in handen te vallen van psychopaten.

ERFGENAMEN VAN EUROPA

Op zichzelf is het niet verrassend geweest, dat landverhuizers een staat hebben gesticht, die tenslotte elke Europese mogendheid zou overvleugelen. Het nieuwe land bood onbeperkte mogelijkheden tot expansie, ten koste van indianen en daarna van negerslaven. Het nieuwe volk bestond uit leden van de derde (of vierde) stand, die geen politieke voorrechten erkenden van de feodale kasten, noch van de adel, noch van een geestelijkheid. De Amerikaanse republiek erkende geen adellijke titels, en staat en kerk behoorden volledig gescheiden te zijn. Fortuinen werden gevormd op grond van kapitalistiese (burgerlijke) wetten en beschermd door het geweld van een "volksstaat". Bij de opstand en de verklaring van onafhankelijkheid in 1776 werd uiting gegeven aan denkbeelden, die voor Europese regimes toen nog veelal revolutionair waren. In die achttiende eeuw heette Noord-Amerika al een nieuwe wereld, of vrije wereld, die open stond voor iedereen die daarvan een loyale burger wilde worden. Bovendien was de jonge staat een federatie van autonome republieken,

heid. De strijd om het "machtsevenwicht" (de superioriteit van de VS!) was globaal geworden, en geenszins tot Europa beperkt. De Sowjet-Unie moest worden geweerd uit West- en Zuid-Europa (zo mogelijk ook uit Oost-Europa, dat kon een toekomstig oorlogsdoel zijn) uit het Midden-Oosten (dat is door Kissinger na 1970 vrijwel bereikt) uit Zuid-Oost-Azië (dat is niet gelukt, zolang Vietnam een bondgenoot is van Moskou) en uit het Verre Oosten (dat is bereikt door het definitief overlopen van China, na 1970, naar het Amerikaanse kamp). Wat de beschikking aangaat over de grondstoffen van de Derde Wereld, deze is grotendeels geslaagd. In zijn boek The Enemy (1970) heeft Felix Greene indrukwekkende cijfers gegeven over de monopoliepositie van het Westen, met name van Amerika, wat het gebruik betreft van de bodemschatten der wereld. Voor Latijns-Amerika is dat bijvoorbeeld bewezen door Eduardo Galeano in De aderlating van een continent (oorspronkelijke Spaanstalige uitgave van 1973) terwijl ik zelf in mijn boek Jaren der verleugening (1975) veel aandacht heb geschonken aan de overheersende rol van multinationale ondernemingen, in meerderheid gevestigd in de VS. Ten derde moest de oorlogstechniek de beste ter wereld zijn. Dit is evenzeer bereikt door de uitbreiding van het arsenaal der veelkoppige raketten, gelanceerd van duikboten, vliegtuigen en uit silo's, en door de nieuwste vindingen (neutronenbom, dodende straal, kruisraketten, anti-raketten en nog enkele meer) waarin de Sowjet-Unie globaal een erkende achterstand heeft. Ze kan trouwens, omsingeld als ze is, van vele kanten tegelijk onder vuur worden genomen, dus van Europa, het Midden-Oosten, het Verre Oosten uit. Haar kernmacht kan worden geschat op de helft van die der Verenigde Staten, haar industriële produksie ook, en de deelneming aan de wedloop in bewapening kost haar naar verhouding tweemaal zoveel (vooral aan verbruiksgoederen) dan aan de Verenigde Staten. Verdere opvoering van de wedloop kan de Sowjet- ekonomie ernstig ontwrichten.

Het grote gevaar voor de situatie schuilt hierin dat na 1983, als de nieuwste Amerikaanse bewapening gereed zal zijn, het overwicht van de VS onder een eventueel agressieve leiding, zo groot zal zijn geworden, dat de theorie van de "first strike" (de eerste slag) toepasselijk zou kunnen worden. Allereerst is Europa dan verloren, maar een geteisterd Noord-Amerika zou toch zonder konkurrent de aardbol geheel kunnen beheersen. Weliswaar heeft Washington tegenslagen gehad (Cuba, Vietnam, Iran) maar het algemene beeld is daardoor niet aangetast.

MYTHE DER DEMOKRATIE

Hoe kon een machtige militaire republiek, waarvan de wetenschap voor vijftig procent in dienst staat van de bewapeningsindustrie, die geweldsmiddelen exporteert als geen andere, de reputatie hooghouden van demokratie, van mensenrechten, van vrijheid? Behalve de oorlogsnijverheid is nog een andere bedrijvigheid fantasties ontwikkeld: de hersenspoeling, de mentale manipulatie, de vervalsing van informatie. De VS hebben in de Derde Wereld reeksen van barbaarse diktatoren aan de macht geroepen of gehouden, en de namen van Somoza, Stroessner, Pinochet, Moboetoe, de Sjah, Soeharto, Thieu enz. wekken de herinnering aan massa-moorden. De (onverklaarde) oorlog tegen Noord-Vietnam was de meest verschrikkelijke van de moderne tijd. De geheime dienst, de CIA, waarover veel

ren vaste voet op het Westelijk Halfrond te krijgen na de aftocht van Portugezen, Spanjaarden, Fransen of andere Europese kolonisatoren. Maar tevens betekende deze doktrine, dat de drie Amerika's onder de uitsluitende hoede vielen van de Verenigde Staten. In 1898 werd de oorlog verklaard aan Spanje, om drie eilandenrijken (Cuba, Puerto Rico en de Filippijnen) te "bevrijden" en tot Amerikaanse protektoraten te maken. Door het bezit van de Filippijnen (waar de oorlog tegen inheemsen veel geleek op pure genocide) werd Amerika een Zuidzee-mogendheid, terwijl op weg daarheen in dat zelfde jaar Hawaï en Guam werden ingelijfd. Voorlopig werd deze "levenslijn" westwaarts gekonsolideerd door de bouw van een grote vloot. Vanuit Cuba en Puerto Rico begon de opmars zuidwaarts in het Caribische gebied, om vandaar de landengte van Panama te bereiken, die de poort opende naar de Grote Oceaan. In 1899 werd van een failliete Franse maatschappij het recht gekocht, om de werken te voltooien voor de konstruksie van het Panama-kanaal. In 1903 schiepen de Verenigde Staten de "onafhankelijke" republiek van Panama, door de landengte af te scheiden van Colobia. Van 1912 tot 1933 werden alle ex-Spaanse Caribiese republieken onderworpen aan de wil van de Verenigde Staten, meestal door middel van een militaire bezetting. De basis was gelegd voor het beheersen van de twee oceanen, van Noord- en Midden-Amerika uit. De Verenigde Staten waren nu duidelijk de opvolgers van de koloniserende, voor Europese, zeevarende mogendheden: van de Portugezen, Spanjaarden en...zelfs van de Britten. Dezen moesten in 1917 en in 1941 een beroep doen op de Amerikaanse strijdkrachten, om niet in de oorlog onder te gaan. In 1945 was Groot-Brittannië de vazal geworden van zijn vroegere kolonie, van de Verenigde Staten. Dezen namen in snel tempo de belangrijkste machtsposities over van de Britten: West- en Zuid-Europa, de Middellandse Zee, het Midden-Oosten, Zuid-Oost-Azië, Australië en Nieuw-Zeeland, en meer nog: het Verre Oosten na de nederlaag van Japan. Nooit heeft één enkele mogendheid, door middel van vierendertighonderd militaire bases in het buitenland, zovele zeeën en landen gekontroleerd.

TOPPUNT VAN IMPERIALISME

Na de tweede wereldoorlog hebben de Verenigde Staten dus het toppunt bereikt van hun imperialisme. Door deelneming aan de twee grote oorlogen, waarvan de laatste weliswaar driehonderdduizend Amerikanen het leven kostte (toch altijd veel minder dan aan de Sowjet-Unie met twintig miljoen slachtoffers) is het industriële potentiëel van de VS ongekend toegenomen, met drie klassieke gevolgen: 1e. de behoefte aan grondstoffen steeg snel, en die moesten grotendeels komen uit de zogenaamde, voorheen reeds gekoloniseerde, Derde Wereld; 2e. de afzet van produkten moest worden gegarandeerd; 3e. het militaire vermogen moest superieur zijn aan dat van welke andere grote mogendheid ook. De konklusies uit de situatie waren volkomen klassiek. De VS, in de plaats gekomen van Groot-Brittannië, moesten voorkomen dat op het vasteland één overheersende mogendheid de toon kon aangeven, of een te grote vloot kon bouwen. Zulke kontinentale mogendheden, eens door Engeland tenslotte op de knieën gebracht, waren in de geschiedenis Frankrijk geweest (dat van Lodewijk XIV en van Napoleon) dan Duitsland (van Wilhelm II en van Hitler) maar nu was de machtigste landstaat de Sowjet-Unie geworden, een Euro-Aziatiese mogend-

FEDERALISME OP ZIJN AMERIKAANS

Thom Holterman

In de Amerikaanse revolutie vocht eind 18de eeuw een aantal kolonies zich vrij van het moederland Engeland. Deze kolonies sloten zich aaneen, onder het afsluiten van een verdrag, genaamd de 'Artikelen van Konfederatie' (1781). Acht jaar later werden deze 'Artikelen' vervangen door de nog steeds van kracht zijnde grondwet (van 1789). Niet zonder slag of stoot is deze grondwet aangenomen. Twee partijen, de federalisten en de anti-federalisten, bestreden elkaar om het felst.
Met voornoemde grondwet werd een federaal gezag in de Verenigde Staten gevestigd, over welke struktuur ook Bakoenin verheugd was. De vraag is of met die grondwet niet van federalisme maar van een verkapt unitarisme sprake is. Een beschouwing daarover is met het oog op het federalisme dat in anarchistiese kring wordt aangehangen, niet onbelangrijk. Tevens maakt het mogelijk iets over enkele Amerikaanse anarchisten te zeggen.

Dat federalisme een belangrijk onderdeel van een anarchistiese opvatting uitmaakt, is een onomstreden zaak. Onlangs, kwam dit in het Proudhonnummer van De AS (no 42/43) tot uitdrukking. Hier is voor de kontekst van het betoog op een geschrift van Bakoenin te wijzen, Federalisme, socialisme en anti-theologisme (1867/68). Bakoenin zet daarin zijn voorstel aan de Vrede- en vrijheidsliga uiteen. In dit voorstel spreekt Bakoenin over 'de op vrijheid gegrondveste demokratie', de republiek, waarmee hij de monarchie afwijst. Onder demokratie verstaat hij 'regering van het volk door het volk en voor het volk'. Dit demokratiesrepublikeinse uitgangspunt dient vervolgens bevrucht te worden met 'het heilzame beginsel van het federalisme' - 'het beginsel waarvan ons bovendien de laatste gebeurtenissen in de Verenigde Staten van Noord-Amerika een zegevierend betoog hebben gegeven", aldus Bakoenin. Hiermee verwijst hij naar de afschaffing van de slavernij in de zuidelijke staten van de federatie in 1865. Vervolgens merkt hij op: 'Voortaan moet het allen die werkelijk de bevrijding van Europa verlangen, helder wezen, dat we onze sympathie voor de grote socialistiese en menselijke denkbeelden, uitgesproken door de Franse Revolutie, kunnen vasthouden, doch haar staatspolitiek verwerpen en vastberaden de politiek der vrijheid aannemen van de Noord-Amerikanen'. Een van de zaken die hier aan de orde moet komen is naar wat voor type federalisme Bakoenin verwees.

Bakoenin dacht, op het moment dat hij het voorstel voor de Liga verdedigde (1867/68) aan een Verenigde Staten van Europa. Het ging hem daarbij uitdrukkelijk niet om de oude, bekende staten, want hij sprak over de vrije federatie van individuen in de gemeente, de gemeenten in de provincie, de provincies in de natie en van deze in de Verenigde Staten – eerst in Europa, nadien van de gehele wereld. Het recht van vrije vereniging – en dus ook van afscheiding (secessie) – achtte hij daarbij het belangrijkste van alle staatkundige rechten.
Het is duidelijk dat Bakoenin federeren als aktiviteit ziet vanuit de klein-

is gepubliceerd, heeft een bijzondere reputatie inzake het bevorderen van gewelddadige staatsgrepen. In zijn drie laatste boeken For reasons of state (1973), The Washington Connection and third world fascism (1979), After the Cataclysm (1979) heeft Noam Chomsky een groot aantal onthutsende voorbeelden van schending der mensenrechten in de gehele Amerikaanse invloedssfeer samengebracht. Geen land heeft na 1945 zoveel bloedbaden mogelijk gemaakt of zelfs georganiseerd.

De geestelijke manipulatie, waardoor dit alles wordt teruggeschoven of verdonkeremaand vereist een studie apart. Slechts enkele faktoren kunnen we hier noemen. Er bestaat in de VS een moedige oppositie, die aan het woord kan komen, zolang die de wezenlijke militaire en ekonomiese machten niet aantast. Dat de VS zich die kritiek kunnen veroorloven bewijst overigens hun kracht. Terwijl de militaire konsentratie ondeelbaar is, zijn (ondanks fusies en kartels) ondernemingen en banken toch nog zodanig gedecentraliseerd, dat ze de indruk van konkurrentie kunnen wekken. In publikaties van Von Hoffmann en van Domhoff over de vraag, wie Amerika regeren, komen deze tot de konklusie dat ongeveer vijftien procent van het volk deel heeft aan de macht, maar dat binnen die "elite" wel belangenverschillen bestaan. Deze minderheid beheerst de president, niet omgekeerd, en zo kan de indruk ontstaan dat "het vrije woord" tot gevolg heeft dat de overheid niet alles willekeurig doen kan: de lobbies zijn steeds waakzaam, en buitenparlementair strijdbaar. Er is geen demokratie, maar een plutokratie, die echter niet ongedeeld is. De massa-media (pers, radio, televisie, film enz.) staan onder kontrole van machtige financiële en ideologiese korporaties, maar er bestaat een non-konformistiese marge, waardoor de misdeelden, de opposanten, op een beperkt terrein aan het woord komen. Er is een vérgaande "repressieve tolerantie", dwz vrijheden die het machtsapparaat niet werkelijk aantasten. De formele scheiding van kerk en staat verzwakt enigszins de indruk van het massale vertoon van vroomheid, die grondeloos huichelachtig is. Wat het buitenlandse beleid aangaat worden veel misdaden gepleegd door vazallen, door zetbazen die formeel soeverein zijn, zodat het Witte Huis zijn handen in onschuld wast. Maar Amerika heeft deze tirannen begiftigd met wapens, adviseurs, techniese middelen om terreur uit te oefenen. De methode is veel slimmer dan die van de ouderwetse Europese kolonisatoren.

Dit alles maakt nog de mythe mogelijk van een wezenlijk "vrije wereld". Hoe lang zal dit imperium nog bestaan? Toekomstige oorlogen zullen het verzwakken. Opstanden in de Derde Wereld zullen veelvuldiger voorkomen. De duurzame ekonomiese depressie zal ook de thuisbasis ondermijnen. Geen imperium is eeuwig. Maar op het ogenblik is het bestaan van de Verenigde Staten stellig een bron van grote gevaren voor de ganse mensheid.

---

het geheel niet bestaat. Dit alles tekent de sfeer van wat met de onafhankelijkheid werd bevochten. De 'Artikelen van Konfederatie' bevatten elementen, die daarmee in overeenstemming waren. Toen dan ook de laatste staat (van de 13 die zouden ondertekenen) in 1781 de 'Artikelen' bekrachtigde, was de vorming van een statenbond een feit.

Een statenbond is een bond, waarin de samengebrachte politieke entiteiten ieder afzonderlijk hun soevereiniteit behouden, welke politieke entiteiten bij verdrag specifiek aangeduide zaken ter regeling aan een centraal moment ('regering') overdragen (zoals buitenlandse betrekkingen, het slaan van munten, etc.). Een andere term voor een dergelijk maatschappelijk-politiek geheel is konfederatie. In de konstruksie van een konfederatie ligt opgesloten, dat bijvoorbeeld verandering van het (staten-)bondsverdrag, de 'Artikelen' in dit geval, alleen bij unanimiteit van de deelstaten (de politieke entiteiten) besloten kan worden. En instituten die te zeer in de autonomie van de afzonderlijke staten zouden ingrijpen, vindt men niet terug, zoals een nationale uitvoerende macht, en een nationale rechterlijke instantie. Dit werd (en wordt) evenwel als een zwakheid aangevoerd door tegenstanders van voornoemde 'Artikelen'. Deze tegenstanders noemden zich federalisten. Met de grondwet van 1789 die zij voorstonden, trachtten zij met deze zwakheden af te rekenen. Zij wensten de VS om te bouwen tot een krachtige nation-state, die de ekonomiese belangen van de kommercieel-industriële elite kon dienen. Het gaat hier met andere woorden niet om federalisten in anarchistiese zin, maar om verkapte unitaristen.

KOLONIST

In de VS van de jaren waarover wij spreken, waren voor wat ons onderwerp betreft de anti-federalisten de felle bestrijders van de unitaristen. Een van de anti-federalisten is de derde president van de VS Jefferson. Jefferson, opsteller van de Onafhankelijkheidsverklaring, is een advokaat van de rechten van de deelstaten (states' rights). Jefferson ziet de staat waaraan hij denkt, opgebouwd vanuit de kleinst mogelijke eenheid, de nederzetting (township, ward). De nederzetting, de gemeente, en die alleen, zou beslissen over de delegatie van bevoegdheden naar grotere eenheden (provincie, deelstaat, konfederatie). Dit gedachtegoed is de VS ingevoerd ondermeer door uit Engeland afkomstige kolonisten. De demokratiese geest, het principe van de bevoegdheid in de kleinste eenheid, kan als een politico-religieus idee worden herkend: de soevereiniteit in eigen kring.

Nock gaat zo ver door te beweren, dat door Engelse dissidenten Hollandse instituties in de Amerikaanse samenleving zijn ingevoerd. Die dissidenten verbleven namelijk, na Engeland in het begin van de 17de eeuw te hebben verlaten, eerst in Holland. Daar maakten zij kennis met de Hollandse vorm van lokaal zelfbestuur, een systeem van scholen, een methode van registratie van onroerend goed, sociale voorzieningen, rechtspraak, etc. Vervolgens stichtten zij als kolonisten New England in Noord-Amerika, en stelden mede genoemde instituties in.

In de verwijzing naar de kolonistentraditie past de vermelding dat iemand als Robert Owen (1771-1858) zijn kolonie New Harmony opzet. We zitten dan overigens zo'n 200 jaar later; het is het tijdstip waarop de ontwikkeling van het inheemse Amerikaanse (individueel-)anarchisme aanvangt. Zo vestigt J. Warren (1798-1874) zich in 1825 met ongeveer 800 personen in de

ste gemeenschap naar de grotere. Dit betekent dat het bestaan van grotere gemeenschappen (en hun maatschappelijk-politieke organisaties) afhankelijk is gesteld van de (konstituerende) wil van de kleinere gemeenschappen. In deze politieke organisatie is sprake van een sterk doorgevoerde 'decentralisatie' van het bestuur. Dit komt mij als een belangrijk principe van anarchisties-federalisme voor. Heeft met name dit laatste voorgezeten bij de Amerikaanse federalisten om dit in de Amerikaanse grondwet onder te brengen?

VERENIGDE NEDERLANDEN

De Amerikaanse federalisten bedienden zich van het tijdschrift The Federalist om aanhang te verwerven voor de grondwet. Mensen als Hamilton en Madison schreven in dit tijdschrift, waarmee zij zich vooral richtten tot bewoners in de weifelachtige staat New York. Tijdens de bekrachtigingsperiode moest deze staat over de streep getrokken worden.
In The Federalist (dec. 1787) schreven Hamilton en Madison een negatief betoog over de Verenigde Nederlanden, wat toen, met de Zwitserse Eidgenossenschaft, de belangrijkste konfederatie was buiten de VS. Smalend verhalen zij dat in alle belangrijke zaken niet alleen de (zeven) provincies, in de Staten-Generaal, maar ook de steden unanimiteit moesten bereiken, om vervolgens te wijzen op de achterlijkheid van zo'n regering. In nummer 54 van The Federalist (febr. 1788) werd dan ook uitdrukkelijk erkend dat de nieuwe Amerikaanse grondwet niet alleen materieel verschilde van de bestaande konfederatie, maar ook van de Verenigde Nederlanden. En wel omdat in elk van die federaties de federale besluiten rustten in voorafgaande en vrijwillig genomen besluiten van de staten, die de unie uitmaakten. Daarvan is inderdaad in de grondwet van de VS geen sprake. In die zin hebben we dus niet meer van doen met een federalisme, dat door Bakoenin werd voorgestaan, wat het vreemd kan maken dat hij er wel in positieve zin naar verwijst. Maar los daarvan, is de vraag te stellen of een Bakoeninisties-federatieve opvatting een onbekende was in de VS van rond 1800. Ik meen van niet.

In 1776, het jaar van de Onafhankelijkheidsverklaring, kwam de tekst van de 'Artikelen van Konfederatie' in diskussie. De theorie van de vrijwillige associatie was daarbij belangrijk voor hen die een afscheiding van Engeland voorstonden. De Engelsman Tom Paine (1738-1809) trad daarbij als een van de propagandisten van de Amerikaanse revolutie op. Net als Th. Jefferson (1743-1826) kon hij niet positief staan ten opzichte van centrale regering en de dwangmiddelen, die deze gebruikte. Dit Amerika was rijp om in 1796 de Politieke gerechtigheid van de Engelse voorloper van het anarchisme, W. Godwin (1756-1836) te ontvangen.
Deze ideeën vonden een echo onder meer bij R.W. Emerson (1803-1882) en H.D. Thoreau (1817-1862). De eerste maakte er melding van dat in zijn tijd de politieke entiteit (van 'staat' in hedendaagse zin is nauwelijks sprake) Massachusetts in het geheel geen regering had! Er was sprake van 'anarchie', waarbij elk zijn eigen goeverneur was. En Thoreau pleegde de eerste anarchistiese demonstratie tegen de regering van de VS, door zijn weigering belasting te betalen. Hij trok tevens de opvatting van Jefferson door. Deze beweerde dat die regering de beste is, die het minst regeert. Wel, betoogde Thoreau, als dat zo is, dan is de allerbeste regering, die in

verrijking te doen plaatsvinden.
Het merkantilisme van de federalisten, waarvan hier sprake is, behelst een op handelsbevordering gerichte politiek, waarbij horen het oprichten van een nationale bank, het regelen van de tussenstaatse handel, en het treffen van beschermende tariefmaatregelen. Dit komt te staan tegenover de laissez-faire ekonomie van de anti-federalisten. De federalisten zouden de rijke upper class vertegenwoordigen; de anti-federalisten de minder gegoeden. Zo eng mag de scheidslijn niet getrokken worden, omdat tot de anti-federalisten ook gerekend moeten worden de aristokratiese landheren, die grote plantages in eigendom hadden, waarop slaven werkten. Voor de diskussie over het demokratiese gehalte van de zuidelijk-agrariese samenleving mag dus niet vergeten worden dat deze werd gedragen door een slaven-ekonomie.

BURGERRECHTEN

Toen de Amerikaanse grondwet in werking trad, was het houden van slaven in de zuidelijke staten van de VS nog steeds een doodnormale zaak. Dit betekent dat burgerrechten (civil rights) in die staten ten aanzien van negers met laarzen werd getreden. Ook dat is het licht waarin de diskussie over de (autonome) rechten van de staten versus de macht van de federale (centrale) regering moet worden bezien. Tegenover de rechten van de staten (states' rigthts) zijn dan de burgerrechten te zetten, die mede gegarandeerd worden door de grondwet. En het zijn nu juist de burgerrechten, die mede door de federale regering, tegen de wil van de staten in, gehandhaafd moesten kunnen worden. Het zelfbeschikkingsrecht van het individu wordt daarmee als een zwaarder wegend belang erkend dan het zelfbeschikkingsrecht van de staat. Dat zelfbeschikkingsrecht van het individu wordt dan bekrachtigd en gehandhaafd door de federale macht (overheid, regering). In het geval van de slavernij zal dit tot burgeroorlog leiden (1861-1865), op het eind waarvan de slavernij wordt afgeschaft.
Het probleem voor anarchisten dat hier achter steekt, lijkt mij niet dat het zelfbeschikkingsrecht van het individu als zwaarder wegend wordt gezien dan het zelfbeschikkingsrecht van de deelstaat, maar het feit dat dit geaksepteerd zou moeten worden vanuit een (federale) overheid. Dit lijkt moeilijk voor anarchisten te verteren, omdat zij niet aflatend hebben gepredikt, dat de staat onbekwaam is tot enig goeds. Niet zal dus betoogd kunnen worden, dat bij uitsluiting van alle andere, alleen vanuit een centrale gezagspositie ingegrepen moet worden. Wel is staande te houden dat anarchisme niet voor elk probleem op elk voorkomend tijdstip een passend antwoord is! Dit vloeit mede voort uit het feit dat mensen in hun handelen niet veel meer kunnen overzien dan hun korte termijnstrategie, terwijl anarchisme vooral een kwestie is van een lange termijndoel (in de zin van sociaal paradigma). Het is ongetwijfeld gemakkelijk voorgesteld vanuit een relatief-komfortabele uitgangspositie, dat de slaven van toen in opstand moesten komen, een non-koöperatief gedrag ten aanzien van de machthebber(s) ten toon dienden te spreiden, om zodoende zichzelf te bevrijden. Dit moet ongetwijfeld óók geschieden. Maar een uitsluitende nadruk daarop leggen houdt een miskenning in van de struktuur van een slavenmaatschappij, waarin zonder opzien te baren bloedhondenhouders zich per advertentie als slavenspeurders aanbieden.
Het konsept van de zelfbevrijding sluit niet de noodzaak in van het afslaan

kolonie van Owen, welke kolonie overigens door Warren twee jaar later weer wordt verlaten.
Warren trekt uit deze ervaring de les dat niet het individu zich moet aanpassen aan de maatschappij, maar de maatschappij moet worden pasgemaakt naar het individu (de theorie van de soevereiniteit van het individu). Zijn ideeën praktiserend, eksperimenteert hij vanaf 1827 met zijn Time Store (een soort ruilbeurs), richt in 1833 het eerste anarchistiese tijdschrift T h e p e a c e f u l r e v o l u t i o n i s t op, en zet in 1834 met een groep volgelingen de Village of Equity op.
In Warren's opvattingen zitten elementen die ook bij Proudhon zijn terug te vinden. Het mutualisme van Proudhon wordt door de Amerikaan W.G. Greene (1819-1878) geïntroduceerd. De Amerikaan B. Tucker (1854-1939) zal ideeën van Warren en Proudhon, van wie hij ook werk vertaalde, trachten samen te vatten. Op de voor ons belangrijke L. Spooner kom ik verderop terug.

CENTRALISME

De samenleving die bij het kolonistendom past, is bepaald door rustiek-agrariese elementen. Het is de samenleving die Jefferson voor ogen stond, en waarvan hij zei dat alleen in deze werkelijke demokratie mogelijk was; daarbij moet bedacht worden dat Jefferson zelf slavenhouder was.
De zuidelijke staten met hun agrariese belangen passen bij dit beeld. Tegenover deze staan de noordoostelijke staten met hun kommercieel-industriële belangen. De planters en kleine handelslui uit de eerste groep staten, van wie Jefferson een voorman was, stonden een sterk gedecentraliseerd politiek stelsel voor, deels weergegeven in de 'Artikelen'. De financiële leiders, van wie Washington een voorman was, stonden een sterk gecentraliseerd politiek voor, waarvan deels een weerslag in de grondwet is te vinden.
De roep om een centrale gezagseenheid kwam voort uit de behoefte om de soevereiniteit van de deelstaten te breken. Vanwege hun sterke partikularistiese instelling konkurreerden de deelstaten zich dood. Dit kwam de opkomende industrialisatie niet ten goede. Voor de ontwikkeling daarvan werd naar 'rust en orde' verlangd, die de konfederatie niet kon garanderen, bijvoorbeeld omdat er geen staand leger was om de diverse opstanden (mede van de indianen) te onderdrukken. Handelaren en industriëlen waren daarom genoodzaakt zelf voor huurtroepen te zorgen. Deze handelaren en industriëlen hadden uiteraard vrijheid hoog in het vaandel geheven, en wel het vrij zijn van fiscale onzekerheid, onrust op het monetaire vlak, handelsoorlogen tussen de deelstaten, sociale onrust, etc. Het bij de grondwet ingestelde federale (is centrale) gezag moest het door landeigenaren en zakenlieden verlangde bolwerk opleveren tegen het doorslaan van de onafhankelijkheid naar sociale omwenteling.
Nock signaleert maw niet ten onrechte dat elke groot-industrieel een voordeel uit een dergelijke politieke konstruksie kan putten. Hij wordt namelijk in staat gesteld om zijn op uitbuiting gerichte handelsdaden onbelemmerd over een hele natie uit te strekken. De federalisten, die in werkelijkheid centralisten bleken te zijn, organiseren voor de groot-industrieel een enorm handelsgebied dat met tariefmuren voor het buitenland afgesloten is te houden (verg. voor het heden de wensen van Philips en de westerse automobielindustrie om de EEG-landen af te sluiten voor Japanse televisietoestellen en auto's). Des te verder de politieke centralisatie rijkt, des te wijdser is het gebied om

moment, zelfs wordt meegewerkt), of afzijdig te blijven. In de Amerikaanse burgeroorlog deden vele anarchisten het eerste door aan de kant van de Noordelijken voor de bevrijding van de slaven te strijden.
In het verlengde van het voorgaande meen ik, dat, zolang maatschappijen nog niet volledig georganiseerd zijn naar de uitgangspunten van wat wij nu 'sociale ekologie' zouden noemen, wanneer er bijvoorbeeld sprake is van lokale overheersing van het individu, deze overheersing door een instantie van een groter verband verwerkt moet kunnen worden. Ten aanzien van een onderwerp als burgerrechten mag de idee van een tussen-beide-komende externe instantie dus niet zonder meer worden verworpen. Over de organisatie daarvan hebben we dan nog niets gezegd. Wat dat betreft verdient het aanbeveling te kijken naar de opzet zoals Bakoenin die weergeeft in zijn Organisatie van de revolutionaire maatschappij (1866). Deze stelt een rechtbank voor op provinciaal nivo, die oordeelt in strijdvragen bijvoorbeeld tussen burgers en de gemeente waarin zij leven. Hetzelfde verwoordt hij voor het nationale en internationale nivo. Het probleem in deze is dus: waar vindt het individu zijn mogelijke bondgenoten in zijn strijd tegen een overheersende gemeenschap, die hem in zijn burgerrechten schendt? Die overheersende gemeenschap staat op haar rechten (states' rights); het individu op de zijne (civil rights). Wil de federale instantie kunnen ingrijpen in de autonomie van de states' rights ten bate van de burgerrechten, dan zal die federale instantie een tendens tot 'centralisme' vertonen, tegen het 'lokalisme' van de deelstaat of gemeente in. Kleuren we het probleem in Nederlandse verhoudingen in, dan laat het zich denken dat in Staphorst leden van een minderheidsgroepering onderdrukt, op de mestwagen vastgebonden en geslagen kunnen worden. Plaatselijke gezagsdragers staan daar vergenoegd bij te kijken. Moet het onmogelijk zijn dat hogere overheden een reaksie op deze vertoning kunnen laten volgen? Uit Staphorst kun je gemakkelijk verhuizen zodat een hogere overheid niet nodig is om dit probleem op te lossen. Maar het onzeker en onveilig maken van het leven van bijvoorbeeld homosexuelen, het diskrimineren van anderstaligen, andersdenkenden, anderskleurigen? Hun verspreidingsgebied is zo diffuus, dus hun menging is zo groot, dat de idee van het verlaten van een bepaalde gemeenschap onzinnig is, evenals het moedwillig opzetten van een afzonderlijk getto voor elk van die groepen. Dit betekent dat de aanwezigheid van een rechten-waarborgende instantie voorlopig niet als het meest ongelukkige ingeschat kan worden.

SOCIALE EKOLOGIE

Daar kan tegen worden ingebracht, dat in een anarchistiese samenleving de aanwezigheid van een dergelijke instantie niet nodig zal zijn, omdat de probleem veroorzakende elementen zijn afgebroken. Zo'n samenleving zal zijn ingericht naar de vereisten van de sociale ekologie, dwz dat deze is opgezet naar een volkomen an-archieke struktuur van gezin, school, werkplaats etc. Theoreties laat zich een dergelijke samenleving denken; als ideaal is zo'n samenleving nastrevenswaardig; maar net zo min als ik in heiligverklaring van mensen door de paus iets zie, doe ik dat als het door anarchisten zou geschieden.
Anarchisten hebben mensen echter nooit heilig verklaard, wel autonoom, soeverein. Ze hebben eveneens aldoor geloofd in de positieve mogelijkheden van mensen, bijvoorbeeld dat ze in

van hulp van buitenaf. Hoe zouden anders mensen, die zelf geen arbeiders waren in enge zin, zoals Bakoenin en Kropotkin, de arbeidersklasse hebben kunnen en willen bijstaan in hun bevrijdingspogingen? De kern van zelfbevrijding is de bewustheid om die bevrijding te bewerkstelligen, om aktief leiding te nemen in de bevrijdingsmanifestatie, niet om die bevrijding passief te ondergaan, omdat dan de volgende onderdrukker (veelal de voormalige bevrijder) zijn kans schoon ziet. De uitsluitende nadruk op zelfbevrijding (een propagandisties niet onbelangrijk anarchisties punt), brengt de vraag buiten het gezichtsveld, naar wat de grootste bronnen van onderdrukkende macht zijn in een bepaalde maatschappelijke situatie, en welke maatregelen er mede te treffen zijn om (een grotere) vrijheid te brengen en te verzekeren. Gegeven een bepaalde maatschappelijke situatie kan het bestaan van een centrale instantie nuttig zijn om een zich misdragende of korrupte lokale overheid tot de orde te roepen.

De politieke organisatie die hier model staat is die van een sterk doorgevoerde decentralisatie van bestuur (opbouw vanuit buurtschappen), gekombineerd met enkele, langs federale weg tot stand gekomen, centraal georganiseerde funksies, zoals een externe (onpartijdige) rechtsprekende instantie om zaken van gelijkheid van alle burgers te garanderen. (vergelijk hiervoor de rechtsprekende funksie van de Raad van State; zie daarover De AS no 31). Dat ik hier verwijs naar een rechtsprekende instantie zal door menig anarchist met wantrouwen worden bekeken. De rechter kan echter als de zwakste schakel in het maatschappelijk besturen worden gezien, daar hij noch over zwaardmacht (leger, politie) noch over geldmacht beschikt. Vervolgens verplicht niemand rechters voor hun leven te benoemen, tevens let niemand het opzetten van een arbitragestelsel. De problemen liggen veeleer op het vlak van het nakomen van een uitspraak. Zal de uitspraak namelijk bindend of adviserend zijn? Anarchisten zullen zonder dralen zeggen: adviserend. Maar wat echter als zij sommige eisen van de palestijnen rechtvaardig vinden, evenals de Verenigde Naties (een zekere vorm van konfederatie) dit vond en vindt, en de desbetreffende (deel-)staat (Israël) een resolutie van diezelfde Verenigde Naties niet uitvoert?

KOMMUTATIEF RECHTVAARDIGHEIDSSTELSEL

In het perspektief van dit betoog verschijnt het gelijktijdig bestaan van twee typen rechtvaardigheidsstelsels. Het ene betreft het statelijk geöriënteerde, distributieve rechtvaardigheidsstelsel; het andere betreft het niet-statelijk geörienteerde, kommutatieve rechtvaardigheidsstelsel (zoals mede door Proudhon ontwikkeld). Met dit stelsel wordt verwezen naar anarchisme als lange termijn doel. Het ligt voor de hand dat anarchisten ijveren voor doorvoeren van de kommutatieve rechtvaardigheid, waarin het individu soeverein wordt geacht en alle sociale handelingspatronen gestoeld zijn op vrije overeenkomsten en het sociale handelen op basis van vrijwilligheid plaatsvindt (in kommutatief zit: onderling inwisselbaar, gelijk, wederkerig).

Een relatief-komfortabele uitgangspositie leent zich voor het doorzetten van kommutatieve rechtvaardigheid. Niet iedereen verkeert echter in zo'n positie, en niet elk moment is rijp om fundamentele maatschappijverandering effektief te zien doorzetten. Dit kan betekenen dat men voor de keuze komt te staan om, of te aksepteren dat vanuit een ander stelsel wordt gereageerd (waaraan misschien, voor dát

duidend lagere prijzen dan de overheid berekende. Spooner had sukses, maar weldra kwam men in de betreffende staat met een wet, die partikuliere postverzending verbood. Daarop ging hij een juridies steekspel aan om de ongrondwettigheid van een dergelijke wet aan te tonen. Immers in de grondwet staat wel dat het Congres een postbedrijf mag opzetten, maar er staat niet dat alleen zij die bevoegdheid heeft, noch staat er dat het aan anderen (partikulieren) verboden is om zulks op te zetten. Dat Spooner ondanks alles geen gelijk kreeg, speelt op dit moment voor mijn betoog een sekundaire rol.

Waar ik op wil wijzen is dat Spooner enerzijds theoreties de grondwet zelf als een plan tot staatsmonopolisme ontmaskerde, maar er nochtans praktiese argumenten aan ontleende – en daarmee van het bestaan ervan uitging. Een zelfde type van positie kiezen vinden we bij hem in de slavernijkwestie. Als radikaal abolitionist (afschaffer) schreef hij rond 1850 over *De ongrondwettigheid van slavernij*, waarmee hij op zijn manier met een beroep op de grondwet zich tegen slavernij keerde. Tien jaar later schreef hij zijn *Plan voor afschaffing van de slavernij*, waarin hij over het recht van slaven sprak om de vrijheid te nemen door middel van geweld, zolang de overheid waaronder zij leefden hen weigerde te bevrijden en hun leed te vergoeden. Spooner redeneerde vanuit een stelsel van natuurlijke rechten, zoals het recht op vrijheid, het recht op schadeloosstelling (uit het vermogen van de slavenhouders), voorzover hetgeen de slaven ondergingen nog wel in geld was uit te drukken. Een aantal van die natuurlijke rechten was (is) neergelegd in de grondwet. Tenminste is nu nakoming van de natuurrechtelijke pretentie van de grondwet af te dwingen. Spooner neemt in zijn plan ook op, dat alle politieke, ekonomiese en sociale instituties van de slavenhoudersmaatschappij moeten worden opgeheven; de slaven zullen moeten worden erkend als de rechtmatige eigenaren van de plantages (het zijn immers produkten van hun arbeid).

DUBBELSLAG

In de gegeven situatie zal de nakoming van de grondrechtenbeschermende pretentie van de federale grondwet, wanneer deelstaten halstarrig blijven, het niet zonder een 'centralistiese' interpretatie van de grondwet kunnen stellen. Het dilemma waarvoor we ons hier geplaatst zien is, dat met behulp van een zeker centralisme men zich te weer zou moeten stellen tegen een lokalisme, waarmee ongebreideld inbreuken in de sfeer van de burgerrechten worden gerechtvaardigd (denk aan Staphorst). Anarchisten kunnen noch slavernij aksepteren, noch een centralistiese overheid. Maar in de strijd om de afschaffing van de slavernij kan een ad hoc gevormde centrale instantie, die deze afschaffing wil bevorderen niet zó worden afgevallen, dat die slavernij blijft voortduren. Dit betekent dat anarchisten zowel tegen slavernij als tegen de permanentie van een centrale instantie zullen strijden, en tevens mét die instantie tegen slavernij. Langs deze weg van de dubbelslag gedacht, is te begrijpen waarom Bakoenin, die zich tegen de Europese centralistiese staten keert, het voorbeeld van de gefedereerde staten van Noord-Amerika aandraagt, waneer hij het over de voorbereiding van het instellen van de Verenigde Staten van Europa heeft. Hij prijst dit stelsel als de schoonste staatkundige inrichting. Dat doet hij als aanhanger van federalisme, waarbij hij dus de federatie van Noord-Amerikaanse staten als demonstratie-

staat waren te groeien naar een samenleving op grondslag van 'sociale ekologie'. Die groei-gedachte geeft blijk van een optimisties mensbeeld bij anarchisten.
Dit alles neemt niet weg, dat wat 'anarchisties' genoemd mag worden, daarmee nog geen brevet krijgt van 'volledig probleemloos'. Zo mag ijveren voor afschaffing van wetten en staatsgezag 'anarchisties' heten. Maar men behoort wel te bedenken wat aan Bakoenins G o d e n d e s t a a t is t e ontlenen: ook na afschaffing van alle wetten zal een maatschappelijke dwingelandij resteren (wij zouden nu spreken van 'sociale kontrole'), die machtiger – en vaak verpletterender en rampzaliger – is dan het staatsgezag. Enige nuchterheid lijkt dus geboden. Naar mijn idee heeft de Amerikaanse anarchist Lysander Spooner (1808-1887) vanuit een dergelijke nuchterheid geopereerd.

SPOONER

Spooner studeerde rechten en werkte vele jaren als advokaat in Ohio. Het verhaal gaat over hem dat hij als anarchist de grondwet beter kende dan de meeste advokaten en rechters in het land. Spooner was tevens aktief in de vrijdenkersbeweging en de kampagne voor afschaffing van de slavernij.
Het opmerkelijke van Spooner vind ik het dubbelkarakter dat hij zijn aktiviteiten heeft gegeven. Zo richt hij zich op het fundamenteel kritiseren van geheel het juridies-statelijke systeem, dat hij volkomen wegredeneert. Hij verwerpt de aanspraak dat recht in hoofdzaak een produkt van de staat is, waar recht verward wordt met opgelegde, afdwingbare wet. Dit betekent voor Spooner dat hij eveneens de hegemonie van de grondwet moet aantasten. Wat hij dan ook met verve doet.
Hoe komt het dat dit dokument zo'n waarde vertegenwoordigt, vraagt hij zich af? Omdat partijen zich er in vonden en hun handtekening er onder zetten? Maar wie zijn dan de ondertekenaars? De Amerikaanse grondwet zegt: 'Wij, het Volk van de Verenigde Staten...'. De bron van de macht is nu duidelijk gelokaliseerd. Het is niet de staat maar het volk. Maar het blijkt niet het hele volk te zijn; de handtekeningen ontbreken; noch zijn het de vertegenwoordigers ervan, want alleen blanke, mannelijke landeigenaren hadden het recht om vertegenwoordigers te kiezen. Spooner gaat dan verder met het versnipperen van de grondwet, door te stellen dat bovendien niemand het recht heeft om wetten te maken voor toekomstige generaties, want het behoort tot een demokratiese instelling dat het aan hén is om over hun eigen lot te gelegener tijd zelf te beslissen. Betekent deze meer theoretiese standpunt bepaling ten aanzien van de grondwet, dat op diezelfde grondwet geen beroep gedaan kan worden? Spooner had een te pragmatiese instelling om een dergelijke vraag ontkennend te beantwoorden. Deze instelling maakte het hem mogelijk heel prakties op deelgebieden aan de slag te gaan.
In een artikel in de grondwet staat dat het Congres (het parlement in de VS) de bevoegdheid heeft om een postdienst op te zetten. Nu vond Spooner (en niet hij alleen) dat de postdienst van de overheid erg hoge prijzen voor haar diensten rekende. Dit was niet omdat de kosten van de diensten zo hoog waren, maar omdat de overheid een monopolie had en daardoor kon vragen wat ze wilde. Wat deed hij om dit aan te tonen? Hij zette zelf, in 1844, een postverzendingsbedrijf op (American Letter Mail Compagny) dat – winst gevend – brieven verzond tegen be-

In de zes daaropvolgende weken doorkruis ik New York van Zuid naar Noord, van West naar Oost, meestal te voet. Soms neem ik de gemoedelijk hobbelende bus die er altijd wel net aankomt en waarmee je mee mag, mits je twee kwartjes in een bakje gooit. Je krijgt geen kaartje. Er is geen wisselgeld. Als je geen twee kwartjes hebt, kun je niet met de bus. "New York", schreef ik de eerste week in mijn dagboek, "is de dekadentie van het oude Berlijn, de levendigheid van Parijs, de discipline van Londen, de parkjes van Kopenhagen en de hitte van Rome". En het is waar, maar de gigantiese rotzooi, de eeuwige-groot-vuil-dag, de onheilspellende sfeer van de nachtelijke metro, de waanzinnige armoede van de talloze outcasts, die heb ik nergens anders zó meegemaakt als in deze monstrueuze stad.

Ik wandel over Fifth Avenue naar de deftige museumbuurt. Eenmaal boven de zestigste straat gekomen, zie ik in schitterende livreien gestoken portiers over wijnrode lopers drentelen onder rood met gouden baldakijnen. Er ruisen enorme witte en zilvergrijze auto's af en aan. Elegante mensen haasten zich vanuit hun air-conditioned wagens over de dikke lopers naar hun air-conditioned luxe-appartementen. Overal bloeien de bloemen uitbundig in hun wit marmeren bakken. Veel groen en bloemen zie je ook verderop in de Upper-West, waar de verfijnd aristokratiese sfeer van het Den Haag van Couperus hangt. Uit openstaande ramen verwaaien flarden vioolmuziek en etudes van Chopin.

Ik ga naar de "Frick Collection", de voormalige residentie van Henry Clay Frick, een schatrijke staalmagnaat uit Pittsburgh die leefde van 1849 tot 1919. Zijn huis is nog helemaal in takt, kompleet met bibliotheek en binnenvijver. Half Engels, half Frans ingericht met muren die door beroemdheden uit zijn tijd als Boucher, geheel tot schilderij zijn gemaakt. Ik dwaal langs de prachtige Turners, de talloze Hollandse meesters: Rembrandt, Vermeer, Maris, Aelbert Cuyp, maar de sfeer in dit huis bevalt me niet. Het donkere negentiende-eeuwse huis met zijn immense geheimzinnige gordijnpartijen, waarachter je als kind altijd een enge man verwachtte. Een enge man, dat moet die Frick geweest zijn, als je zóveel uitzinnige luxe hebt kunnen vergaren, kun je nooit eerlijk aan je geld zijn gekomen. En in een flits komt de autobiografie van Emma Goldman me voor de geest: Henry Clay Frick, de gevreesde staalmagnaat, die de arbeiders genadeloos uitbuitte en aan wiens misdadig leven Sasha Berkman een eind had willen maken, waarvoor hij zoveel bittere jaren in de gevangenis moest doorbrengen. Ik sta in de kamer van de Pinochet van de vorige eeuw! Ik spoed mij door de zwartmarmeren hal naar buiten en ben blij dat daar de zon schijnt.

Ik neem de bus down-town en stap uit bij Washington Square Park. Ik ga naar het coffee-shopje waar Emma Goldman ook vaak kwam. Misschien heeft ze hier aan dit zelfde tafeltje wel de gevangenisbrieven van Sasha zitten lezen. Gracieuze negerjongens zwieren op hun rolschaatsen voorbij, door hun lichtgevende oortelefoons horen zij hun favoriete muziek. Lenig als katten voeren zij hun gewaagde kapriolen uit, zonder ooit tegen iemand op te botsen. Hier in "the Village", waar de kunstenaars wonen, Bob Dylan, Jane Fonda, is het vriendelijk. Kleine straatjes, voor het eerst zonder stoplicht, geen asfalt maar "kinderhoofdjes", waartussen gras en gele muurpeper groeien. Veel bomen ook weer, veel banken waarop mannetjes hun krant lezen en vrouwtjes kruiswoordraadsels invullen. Het is hier goed.

materiaal aandraagt. Maar ongetwijfeld zou hij als anarchist te gelegener tijd diezelfde staten als opgelegde politieke verbanden hebben bestreden. Een dergelijke dubbelslag is pragmaties anarchisten, die een konstruktief anarchisme voor staan, niet vreemd.

LITERATUUR

Dank ben ik verschuldigd aan mijn kollega Ger van de Tang, specialist in Amerikaanse grondwetzaken, die mij nuttige informatie verschafte.

Verder is gebruik gemaakt van: Carter A., Direct action, law and anarchism; in de bundel Law in anarchism; Rotterdam, 1980 (nog te verschijnen);
Creagh R., L. Spooner: fascination with the law; in de bundel Law in anarchism; Rotterdam, 1980 (nog te verschijnen); Ferguson J.H. and D.E. McHenry, The American system of government; New York, 1977 (herdr.); Finer S.E., Comparative government; Harmondsworth, 1977 (herdr.); Hamilton A., J. Madison, J. Jay, The Federalist, a commentary on the constitution of the United States; ingeleid door P.L. Ford; New York, 1898; Jacker C., The black flag of anarchy, antistatism in the United States; New York, 1968; Ligt B. de, Vrede als daad; Arnhem, 1932 (twee delen); Martin J.J., Men against the state; New York, 1970 (herdr.); Nettlau M., Geschichte der Anarchie (1925); Glashütten im Taunus, 1972; Nock A.J., Our enemy the state (1935); New York, 1973; Potter A.M., American government and politics; London, 1969 (herdr.); Shapiro M. and R.J. Tresolini, American constitutional law; New York/London, 1975 (4de dr.); Watner C., From constitutional law to anarchism: L. Spooner and the individualist point of view; in de bundel Law in anarchism; Rotterdam, 1980 (nog te verschijnen); Woodcock G., Anarchism; Harmondsworth, 1975 (herdr.).

EEN ZOMER IN NEW YORK

Machteld Bakker

Mijn kennismaking met New York is even chaoties als de stad zelf: tientallen helgele taxi's verdringen zich als botsautootjes op de kermis voor de uitgang van Kennedy Airport, maar geen van de chauffeurs is bereid mij en mijn zusje Daniëlla naar de ondergrondse te brengen, wat toch gauw een half uur rijden is. Op voorwaarde dat Daniëlla, twintig lentes en beeldschoon, voorin komt zitten, wil een van de gore, bezwete taxi-drivers ons dan wel meenemen. Hij mompelt iets over "big tits", likt verlekkerd zijn lippen, maar vraagt prompt twintig dollar als Daniëlla zich bij mij op de achterbank nestelt. "Twintig dollar waarvóor?", willen wij weten. En zo worden we dus na nog geen halve minuut de taxi weer uitgedonderd, mijn koffer wordt op het trottoir gesmeten en met zwiepende, open achterklep giert het gele gevaarte weg.

Een kwart miljoen mensen ontspannen op het gras, genietend van muziek. Je zou kunnen denken in een socialistiese heilstaat terecht gekomen te zijn, maar aan het eind worden allen bedankt die het konsert mogelijk hebben gemaakt en dan hoor je de grote namen, de kapitalistiese bolwerken. "Alle menschen werden Brüder", dankzij de multinationals. De wereld op zijn kop en wij applaudiseren.

PAUL GOODMAN EN HET AMERIKAANSE ANARCHISME

Hans Ramaer

Toen de Amerikaanse anarchist Paul Goodman in 1972 op zestigjarige leeftijd overleed, werd gezegd dat de New Left zijn goeroe had verloren. Meer nog dan Herbert Marcuse was Goodman inderdaad de woordvoerder en vooral inspirator van de libertair getinte beweging die in de jaren '60 ontstaan was. Bij het grote publiek raakte hij bekend als kritikus van het Amerikaanse onderwijssysteem, als aktivist in het verzet tegen de Vietnamoorlog en als iemand die vrijelijk over zijn bisexualiteit praatte, maar slechts weinigen wisten dat hij zijn pragmatiese anarchisme al ruim een kwart eeuw in kleinere kring had uitgedragen.

Paul Goodman bracht zijn jeugd door in de New Yorkse kunstenaarswijk Greenwich Village en zoals meer anarchisten wijdde hij zich aanvankelijk alleen aan de muzen. Na een studie (taal)filosofie wierp hij zich op de literatuur. Vanaf de jaren '30 publiceerde Goodman met grote regelmaat gedichten, verhalen, romans en toneelstukken, die vaak uitstekende kritieken haalden. Toen er rond 1940 literair sukses leek te gloren was het niettemin onmogelijk geworden om als a-politiek schrijver door het leven te gaan.
"Ik heb niet de aard voor politiek", zei Goodman nog kort voor zijn dood van zichzelf en daarmee doelde hij op de politici en bestuurders die zonder gewetensbezwaren hun huig naar de wind hangen. Maar ondanks zijn afkeer van dat soort politici kon Goodman de politiek niet meer ontlopen. In 1941 mengden de VS zich officieel in de oorlog en was er voor een antimilitarist als Goodman slechts keuze tussen het leger en de cel. Onverwacht vrijgesteld van de dienstplicht voegde hij zich nu bij de anti-oorlogs beweging en publiceerde scherpe protesten tegen het simplisme als zou het slechts om een strijd tussen fascisme en demokratie gaan.
In die oorlogsjaren groeide bij Goodman steeds sterker de overtuiging dat er samenhang is tussen de opkomst van nationale overheden en militaire apparaten ("War is the State"). Hij liet zijn literaire carrière voor gezien en kwam in kontakt met anarchistiese groeperingen in New York. De artikelen die hij in 1945 onder meer in libertaire bladen schreef en een jaar later als M a y P a m p h l e t gebundeld werden, tonen Goodman als een anarchist in de Amerikaanse traditie van individueel verzet.
Terecht wijst Goodmans vriend Taylor Stoehr in een recente heruitgave van dit pamflet (en andere politieke essays) erop dat het daarin geformuleerde programma beschouwd kan worden als de basis van de ideeën die Goodman in de jaren '60 ontwikkelde. De

Als je nog zuidelijker gaat, kom je vanzelf in Little Italy, waar de expresso- en pizzageuren een wedstrijdje lijken te doen. Plotseling het luide, volkse Italiaans, de goedgeklede mannen met hun bravour-verhalen, de elegante meisjes op hoge wiebelende hakjes en de tientallen kinderen met hun suikertulletjes in de mond. Italiaanser kan het niet. Maar als je de straat oversteekt, moet je je een weg banen door enorme dozen met uitsluitend Chinese lettertekens en bevind je je in China Town. Het ene spotgoedkope eethuisje naast het andere, waar oude tandeloze Chinezen met hun kin in hun kommetjes hun rijst tussen de stokjes vangen. Kleine lokaaltjes met wit neon-licht, armoedig, maar met iets "ouderwets" menselijks. Als ik buitenkom, zie ik een man voorover langs de stoeprand liggen. Hij heeft blote harige billen, maar je weet niet of het dood of levend vlees is. Vlak bij zijn roerloze hand ligt een whiskyfles in een bruin zakje: op straat drinken is verboden, daarom dragen alle alkoholisten hun "waar" in bruine kruidenierszakken. Ik ben al zo New Yorks geworden dat ik niet meer omkijk. Ze liggen overal. Ze liggen weerspiegeld in het glanzend gouden glas van de wolkenkrabbers rond de vijftigste straat, ze liggen met hun kop in de bloemenweelde van het Waldorf-Astoria Hotel of op de hardhouten bankjes in de parken. En niemand zorgt voor hen. En ieder gaat voorbij.
Wat je hier ook veel meemaakt, zijn mompelende mensen. Ze zijn geheel in zichzelf gekeerd en murmelen voortdurend hun verhalen. "De eenzaamheidsziekte", heb ik het horen noemen. De eenzaamheidsziekte, die zich ook in andere vormen manifesteert: de honderden door vetzucht mismaakte lijven: vrouwen die hun verveling, hun alleen-zijn weg-eten met taartjes en die hun kolossale lichaam steunend op krukken langzaam voortbewegen. "Take a couple of chairs and sit down".
Op een nacht loop ik over een uitgestorven veertiende straat naar huis. Een kolossale neger komt mij, met zijn armen grijpbewegingen makend, tegemoet. "I wanne make love! I love you, darling", roept hij, en stort zich nu eens naar links, dan weer naar rechts. Ik had mij aan het begin van mijn verblijf in deze stad voorgenomen pas bang te worden als ik mij in de houdgreep zou bevinden, maar nu doet mijn keel toch wel een beetje raar. Als ik oversteek, weet hij dat ik bang ben. Dan maar recht er op af! De gigant passeert mij, zonder mij te zien. Hij hield zijn verhaal tegen een imaginaire vriendin.
In lunchtijd installeer ik mij op een riante muur van een bankgebouw. Mijn aquarelspullen rangschik ik om mij heen. Het potje water zó, dat het niet kan vallen. Het papierblok op mijn schoot. Ik wil het hot-dog mannetje vastleggen. Op bijna elke straathoek staat hij met een uiterst vernuftig karretje. Hij verkoopt hot-dogs, weeners, franks, je kunt er warme zuurkool bij krijgen, gestoofde uien en mosterd. Ook verkoopt hij ijskoud sodawater. Duizenden mensen verdringen zich nu op het kruispunt: kwieke kantoor- en zakenmensen. Veel wit en blauw aan kleding. Veel attachékoffertjes. Ze kijken omhoog als ze mijn bungelende benen ontwaren. Ze glimlachen soms. Niemand vindt het gek dat ik hier boven deze krioelende mierenmassa in de brandende zon zit te schilderen. In New York kan alles.
Als de kantoren uitgaan, stromen een kwart miljoen mensen naar Central Park, waar statisties gezien elke nacht iemand wordt vermoord, maar waar voor zonsondergang gratis openluchtkonserten worden gegeven: "you bring your blanket, we'll bring our musicians".

de professionele integriteit..." Het is een anarchisme dat op een nostalgiese visie berust, zo gaf Goodman volmondig toe, maar iedere andere vorm van "revolutie" zal uiteindelijk tot despotisme leiden.
Het kan daarom weinig verbazing wekken dat Goodman zich de laatste jaren van zijn leven "een konservatief" ging noemen. (Eén van zijn laatste boeken, New Reformation, gaf hij zelfs de ondertitel "notes of a neolithic conservative" mee!) Vanzelfsprekend had die karakterisering geen betrekking op wat doorgaans voor konservatief staat: het behouden van groepsprivilèges. Goodman wilde ermee onderstrepen dat voortgaande industrialisering en urbanisering het tegendeel van sociale vooruitgang opleveren, en dat juist het konserveren van het natuurlijke en sociale milieu van het platteland onze doelstelling moet zijn.

Zonder twijfel is een zekere mate van ironie niet vreemd geweest aan Goodmans gebruik van de term konservatief. Toch is het op zijn minst opmerkelijk dat de eerste Amerikaanse anarchist, Josiah Warren (1798-1874) zich in zijn True Civilisation (1869) eveneens een konservatief noemt. Dat zou erop kunnen wijzen dat het anarchisme van Goodman beschouwd moet worden tegen de achtergrond van de "inheemse" libertaire traditie die met Warren een aanvang nam. Weliswaar trekt Stoehr een parallel tussen de éénmansguerrilja die Thoreau (1817-1862) vanuit zijn Walden voerde en Goodmans verzet tegen wereldoorlog, koude oorlog en Vietnamoorlog, maar verhelderender lijkt het om in Goodman een libertair te zien die het 19e eeuwse Amerikaanse anarchisme op een pragmatiese manier voortzette. Het meest opvallende kenmerk van dit Amerikaanse anarchisme is de grote nadruk op de soevereiniteit van het individu. Vrijwel alle 19e eeuwse individualistiese libertairen, van wie Warren, Spooner en Tucker de meeste bekendheid gekregen hebben, stellen dat het anarchisme beoogt ieder gelijke kansen te geven. Dat betekent dat iedereen gehonoreerd wordt overeenkomstig de arbeidsprestatie die hij in vrijheid kan leveren. Het individualistiese anarchisme verwerpt dus een kollektivisme in de zin van algehele nivellering, omdat een dergelijke gelijkheid alleen maar ten koste zal gaan van de vrijheid van individuen. Het is overigens een misvatting om te menen dat deze individualisten gekant waren tegen de opkomende arbeidersbeweging. Spooner en Tucker bijv. ondersteunden de emancipatiestrijd van (libertaire) arbeidersorganisaties, maar ze keerden zich wèl tegen een sociale ordening waarin een bepaalde klasse zou kunnen domineren. Vandaar dat het vroege Amerikaanse anarchisme nog afwijzender op het marxisme reageerde dan de meeste Europese anarchisten.
Ook Goodman heeft zich nooit expliciet tot "de" arbeidersklasse gericht, al had hij stellig bijzondere aandacht voor sociaal achtergestelde groepen als adolescenten en (gekleurde) bewoners van de urbane gettoos. Centraal bij Goodman stonden steeds weer de individuen, hun verantwoordelijkheden en mogelijkheden, en anarchisme wilde voor hem niets anders zeggen dan dat de beste oplossingen voor maatschappelijke problemen gevonden worden, als die individuen zonder dwang van bovenaf gezamenlijk aan de slag gaan. Geenszins verwierp hij het vrije ondernemersschap, indien dat zou inhouden dat mensen zelf beslissen over het gebruik van produksiemiddelen zonder daarbij de natuur en medemensen te exploiteren. Goodman was immers teveel pragmatikus om over de eigendom van produksiemiddelen te haar-

kern van dat geschrift (in 1962 herzien en uitgegeven onder de titel *Drawing the line*) is Goodmans konstatering dat de huidige maatschappij verre van vrij is en dat ieder daarom een grens moet trekken tot waar hij voor dwang en repressie bukt. Maar dat is niet voldoende. Volgens Goodman komt het libertaire beginsel erop neer dat men in deze maatschappij probeert te leven alsof het een natuurlijke samenleving is, en dat vereist meer dan het trekken van een duidelijke grens.

Om te kunnen onderscheiden wat "natuurlijk" en "onnatuurlijk is, zegt Goodman dat we de bestaande instituties moeten toetsen aan onze diep gewortelde behoeften aan gemeenschapszin en ekologiese harmonie. De kriteria die Goodman daarbij hanteert zijn tegelijk een program van aksie. Volgens Goodman is een natuurlijke maatschappij er één waarin sprake is van humane ethiek, vrije ontplooiing van kind en adolescent, vredelievendheid, arbeid die we zelf kunnen overzien, direkte participatie in de inrichting van ons miljeu, en zo weinig mogelijk verspilling van energiebronnen en grondstoffen. Het is treffend dat al zijn latere publikaties, zoals *Communitas* (1947) over een ekologiese symbiose van stad en platteland, *Growing up absurd* (1960) over het falende onderwijsstelsel, en *People or personnel* (1965) over de noodzaak de samenleving te decentraliseren, voortbouwen op de voorwaarden die hij in zijn libertair programma van 1945 stelt.

Tekenend voor Goodmans pragmatisme is wel dat hij zich voortdurend bezig hield met de klassieke vraag die aan anarchisten gesteld wordt: hoe kan de staat verdwijnen zonder dat tegelijk de samenleving instort? Zijn antwoord daarop is drievoudig. Allereerst moeten we een revolutie, zeker een anarchistiese revolutie niet opvatten als een radikale breuk, maar als een proces. Vandaar dat het zinloos is, zegt Goodman, om van "de" revolutie je beroep te maken, zoals sommige studenten menen. Hij verwijst naar Kropotkin die er juist van overtuigd was dat revolutionaire verandering van de samenleving en nauwgezette wetenschappelijke arbeid uitstekend samengaan.

In de tweede plaats benadrukt Goodman dat de samenleving niet één-twee-drie instort. Wereldoorlogen, technologiese ontwikkelingen met allerlei onverwachte gevolgen, urbanisering, dat alles heeft weliswaar grote schokken veroorzaakt, maar de maatschappij kan blijkbaar veel ingrepen overleven. Daarom bijv. is decentralisering van de samenleving in plaats van een toenemend centraal dirigisme van staatsapparaten zeer goed te verwezenlijken.

Ten derde wijst Goodman op waarden als gerechtigheid, eerlijkheid, en matigheid, die hij "ouderwetse deugden" noemt. Het zijn vooral dergelijke waarden die een sociaal systeem bijeen houden en het is dan ook zinvol volgens Goodman om de mensen die oude waarheid onder ogen te brengen.

Zo schetst Roszak Goodman als een profeet van de tegenkultuur. Toch was Goodman waarschijnlijk niet gelukkig met dat portret, omdat hij niet zozeer een alternatieve levenswijze en ethiek propageerde, als wel datgene van het heden wilde behouden en verdedigen dat uitzicht biedt op een redelijk gelukkig leven. Waardevol zijn vriendschap en kameraadschap, kinderen die in een gezond miljeu opgroeien, volwassenen die niet krampachtig hun sexuele verlangens behoeven te maskeren, en werkzaamheden die veeleer toewijding dan specialisering vereisen. "Kortom, wat ik wil is een verbintenis tussen het populisme, het ambacht en

ANARCHISME EN REVOLUTIE*

Paul Goodman

In de anarchistiese theorie betekent het woord revolutie, een proces, waarbij de greep van de autoriteit losser wordt, zodat funksies zichzelf kunnen regelen zonder sturing van bovenaf of belemmering van buitenaf. Het idee is dat, behalve in noodgevallen en een paar speciale gevallen, het vrije funksioneren zijn eigen strukturen en koördinatie zal vinden.

Een anarchistiese beschrijving van een revolutionaire periode zal dus bestaan uit verslagen over hoe gemeenschappen, fabrieken, scholen, beroepsgroepen en kommunes hun eigen zaken aanpakken, hoe ze zich verdedigen tegen het centrale "systeem", en hoe ze met elkaar die federale regelingen maken die nodig zijn om fabriek of gemeenschap te laten draaien. Voor een anarchistiese geschiedenis van de Franse Revolutie is niet zozeer Parijs en de stormachtige Constituante van belang, maar wat er gebeurde in Lyon - hoe de bakkers doorgingen met de produksie en distributie van brood ondanks dat alles een chaos leek te zijn, hoe officiële dokumenten werden verbrand, en hoe haastig bijeengeroepen militairen een invaller bevochten. En natuurlijk zijn voor de algemene geschiedenis niet de koningen, staatslieden, generaals en politiek van belang, maar de sociale omstandigheden, kulturele en techniese vernieuwing, en de lange ontwikkeling van religieuze zienswijzen en sociale bewegingen!

Vanuit deze zienswijze, heeft de Westerse geschiedenis een paar hele goede anarchistiese suksessen gekend; anarchie is niet enkel utopies dromen en een paar bloedige fouten. Het verkrijgen van burgerlijke vrijheden van Runnymede tot de 'Bill of Rights' van Jefferson; de bevrijding van de burgerrij van de feodaliteit, de vestiging van de gilde-demokratie, de bevrijding van het geweten en de kongregatie sinds de reformatie, de afschaffing van horigheid, lijfeigenschap, en kontrakten van loonslavernij: de bevrijding van handel en ondernemerschap van het merkantilisme; de bevrijding van naties van dynastiën en van sommige naties van imperialisten, de ontwikkeling van vooruitstrevend onderwijs en de sexuele bevrijding, deze 'brood- en boter' onderwerpen van de Europese geschiedenis zijn nooit anarchisties genoemd, maar ze zijn het wel. De anarchistiese overwinning is verkregen door menselijk lijden en vaak ten koste van bloed; er is iets van blijven voortduren; en het moet nauwlettend verdedigd en uitgebreid worden. Van elke nieuwe politieke revolutie, zelfs als zij zichzelf bevrijdend noemt, kan men er niet op aan dat er gezorgd wordt voor deze oude dingen. In feite, zien we dat sommige bevrijders ze ongeduldig opzij schuiven – burgerlijke vrijheden worden overboord gegooid, vakbonden worden gekastreerd, scholing wordt reglementering, enz. Maar zelfs dit is niet zo vervelend als te moeten luisteren naar de verdedigers van de status quo die degenen die de vrijheid willen uitbreiden doelloze anarchisten noemen.

Wat betreft deze vrijheden is zelfs "eeuwige nauwlettendheid" niet genoeg. Tenzij vrijheden worden uitgebreid, worden zij tot niets gereduceerd, want degenen die de macht hebben, hebben altijd het voordeel van organisatie en de inkomstenbronnen van de staat, terwijl de gewone mensen moe worden van de strijd en ver-

kloven. In deze tijd is de toepassing ervan van heel wat meer importantie. Meer nog dan in ekonomies opzicht kan Goodman voor wat betreft zijn ethiese opvattingen beschouwd worden als een erfgenaam van het 19e eeuwse anarchisme in de VS. Herhaaldelijk verwees Goodman naar Luther, Calvijn en de Reformatie om duidelijk te maken dat moraal een kwestie van eigen verantwoordelijkheid is en dat konsumentisme naar de duivel voert. Alweer dringt de parallel met het vroege Amerikaanse anarchisme zich op. Verscheidene 19e eeuwse libertaire woordvoerders (Noyes, Garrison, Ballou, Wright) kwamen uit een predikantenfamilie of waren zelf predikant geweest, en lang vòòr Tolstoi kende de VS dus een traditie van religieus getint anarchisme met een zwaar aksent op antimilitarisme en (veelal) geweldloosheid. In dat licht gezien stond het anarcho-pacifisme van Goodman niet op zichzelf.

Tenslotte valt op dat zowel de meeste 19e eeuwse Amerikaanse anarchisten als Paul Goodman geïnteresseerd waren in woon- en leefgemeenschappen op het platteland waar libertaire beginselen direkt in de praktijk gebracht kunnen worden. De historie van het Amerikaanse anarchisme in de vorige eeuw is vooral een relaas van dergelijke kommunes. Evenzeer echter is het een relaas van mislukkingen en teleurstellingen. Misschien hebben die ervaringen Goodman ervan weerhouden ooit zo'n ideale mikrosamenleving op te zetten, maar waarschijnlijker is dat hij het erin schuilende gevaar van sektarisme onderkende. Of zoals Goodman eens stelde: "Er bestaat geen geschiedenis van het anarchisme in die zin dat er instituties gevestigd kunnen worden die anarchisties zijn".

LITERATUUR

Paul Goodman was een duizendpoot. Behalve een omvangrijk literair oeuvre, waaronder ook dagboeken, schreef hij honderden artikelen over politiek, planologie, onderwijs, taalfilosofie (o.a. gericht tegen Chomsky) en psychologie (Goodman was zelf Gestalt-therapeut), die deels gebundeld zijn. Bij uitgeverij Bert Bakker/Den Haag verscheen een vertaling van Gestalt Therapy (Ken u zelf), dat hij in 1951 met anderen schreef, van Growing up absurd (Groot worden is gekkenwerk), en een keuze uit zijn artikelen over onderwijs en maatschappij (School in, oor uit). Dat laatste boek bevat tevens een korte biografie en een bibliografie van Goodman, samengesteld door Hans Verploeg. Het tijdschrift De Gids no. 9/10 (1972) bevat een artikel over Goodman van G. van Benthem van den Bergh, alsmede twee vertaalde fragmenten van recente essays.

Een Nederlandse vertaling (Meulenhof/Amsterdam) is ook beschikbaar van Theodore Roszak, The making of a Counterculture (Opkomst van een tegencultuur), waarin o.m. aandacht aan Goodman wordt besteed. Over Goodmans opvattingen inzake het onderwijssysteem is informatie te vinden in de Vrij Nederland-brochure van Tessel Pollman, Zullen we de school maar afschaffen? (Amsterdam, 1972). Een uitstekende korte inleiding tot Goodmans werk is die van Taylor Stoehr, voorafgaand aan Drawing the line. Political essays of Paul Goodman (Free Life/New York, 1977). Van belang is ook Anarchy no. 11 (1962), dat deels gewijd is aan Goodman en o.m. een artikel bevat van J. Ellerby (=Colin Ward). Sterk aanbevolen tenslotte is Bernard Vincent, Paul Goodman et la reconquête du présent; Paris 1976 (te bestellen bij Bas Moreel, Nobelweg 108, Wageningen).

digheden het hoofd te bieden, en van hieruit een "suprastruktuur" van denkbeelden te ontwikkelen die gericht is op stabiliteit en legitimiteit. Het marxisme (en leninisme) probeert er voor te zorgen dat het oude regime niet meer in staat is tot tegenstand, het onwettig te maken en zijn val te versnellen, het is dan mogelijk om de macht te grijpen als minderheidsvoorhoede die de massa zijn eigen belangen moet bijbrengen. In dat geval zal elke poging tot verbetering of bescherming van de traditionele vrijheden beschouwd worden als puur reformisme of knoeierij en "objektief anti-revolutionair" genoemd worden. Na de machtsovername door het nieuwe regime zal er een sterk repressief bestuur zijn om reaksie te voorkomen; tijdens deze periode (voor onbepaalde tijd voortgezet) gaat het slechts met de anarchisten.

Van het politieke denken van de afgelopen eeuw, heeft alleen het anarchisme of, beter, het anarcho-pacifisme - de filosofie van instituties zonder staat en centraal georganiseerd geweld - voortdurend het grote gevaar voorzien van moderne samenlevingen met hun politie, burokratie, vergaande centrale besluitvorming, sociale politiek en onvermijdelijk militarisme - "Oorlog is de gezondheid van de staat", zoals Randolph Bourne het stelde. De bourgeoisiestaat van de vroege 19e eeuw kan dan wel meer het instrument van de heersende ekonomiese klasse geweest zijn, zoals Marx zei, maar in zijn verdere ontwikkeling is zijn enorme etatisme belangrijker geworden dan de uitbuiting voor winstdoeleinden. Dat en de alternatieven van de socialisten hebben zich niet erg verschillend ontwikkeld. Alle hebben naar het facisme geneigd - puur etatisme. De korporatieve staten (de verzorgingsstaat van Bismarck, die nu enorm is uitgebreid) komen niet tegemoet aan de behoeften van de armen en de outcasts. In socialistiese staten ontstaat geen vrij kommunisme arbeid wordt gereglementeerd, meerwaarde van bovenaf herinvesteerd, en er is ook een machtselite. In beide typen maken de alarmerende gevolgen van grootschalige technologiën en massale verstedelijking, die door de staat gedirigeerd worden, het twijfelachtig dat centrale autoriteit tot een werkbare struktuur leidt.

Er kan gezegd worden dat de meeste nationale staten toen ze eenmaal de enorme fragmentatie van de late middeleeuwen overwonnen hadden, hun bruikbaarheid in de 17e eeuw verloren. Eerder hebben ze de ontwikkeling van de civilisatie verhinderd dan bevorderd. Misschien zouden we gered kunnen worden door een machtiger supernatie, maar met de huidige machtsstaten zou dat op een vernietigende oorlog uitlopen. En waarom zouden we de huidige centralistiese machtsstaten die gevaarlijk en inhumaan zijn vertrouwen? Het anarchistiese alternatief ligt meer voor de hand - proberen om de benedenwaarts gerichte autoriteit in de natiestaten te decentraliseren en af te zwakken, vervolgens tot internationale organisatie te geraken via stapsgewijze funksionele en regionale regelingen van onderaf.

(Dit is een enigszins bekorte vertaling van de eerste twee paragrafen van Anarchism and Revolution, dat Paul Goodman in 1970 voor de Encyclopedia Brittannica schreef. Het essay is herdrukt in Paul Goodman, Drawing the line. Political Essays. New York 1977).

---

deeld raken. We kunnen de konstitutionele grenzen en rechten die we verkregen hebben nauwlettend verdedigen, maar er ontstaan weer omstandigheden die ze waardeloos maken. Vakbondsleiders worden burokraten en worden gekoöpteerd, en vakbondsleden bezoeken geen vergaderingen tenzij nieuwe eisen de arbeidersbewegingen nieuw leven geven – naar mijn mening, kan alleen de gedachte aan arbeiderszelfbestuur de arbeidersbeweging in deze tijd nieuw leven geven. De triomferende wetenschap, die de veldslagen van Galileï en Darwin gewonnen heeft, is een nieuwe orthodoxie geworden. We zien dat ekologiese bedreigingen een nieuwe vrijheid geschapen hebben om voor te vechten - het recht om een "miljeu" te hebben. Aan de andere kant, is de geest van vrijheid ondeelbaar en herleeft ze snel. Strijd voor een bepaalde zaak heeft een versterkend effekt op de hele maatschappij. In totalitaire landen is het erg moeilijk een "dooi" te kontroleren en we hebben gezien hoe aanstekelijk het protest van populisten de laatste jaren in de VS is geweest. In Tsjechoslowakije werd blijkbaar een hele generatie sinds 1948 totaal gekontroleerd, maar - hetzij door de aangeboren menselijke rebellie of de geest van Hus, Comenius en Masaryk - de jeugd handelde in 1968 alsof er niet zoiets was. En in de VS, blijken de 25 jaar van overvloedig konsumeren en burokratie, de jeugd van het huidige tijdperk niet te hebben ontmoedigd.

Anarchisten vertrouwen op de vindingrijkheid, moed en drang naar vrijheid van de menselijke natuur, in tegenstelling tot de proletariese, geïndustrialiseerde mentaliteit van het Wetenschappelijk Socialisme, het als een gegeven aanvaard dat mensen wezenlijk en geheel zijn gevormd door hun historiese achtergronden. Maar anarchistiese filosofen zijn het sterk oneens over de omstandigheden die vrijheid bevorderen (kenmerkend: meningsverschillen tussen anarchisten worden door hen meer beschouwd als "aspekten" van een gemeenschappelijk situatie, dan "faksies" in een machtsstrijd). Bakoenin, bijvoorbeeld, vertrouwt op werklozen, de vervreemden, de outcasts, de kriminelen, de ontwortelde intelligentia, zij die niets te verliezen hebben, zelfs niet hun kettingen. Maar Kropotkin, daarentegen vertrouwt op de bekwamen en onafhankelijken, de geschoolden - kleine boeren met hun dorpsgewoonten, mijnwerkers, artiesten, onderzoekers, architekten, onderwijskrachten. Het huidige studentenanarchisme neigt naar Bakoenin, omdat naar mijn mening, de studenten niet echt studenten zijn, ze worden geexploiteerd en zijn in beginsel gedeklasseerd. "Studenten zijn negers". Maar hopelijk begint deze beweging nu meer naar Kropotkin te neigen.

In het spraakgebruik (zowel liberaal als marxisties) betekende het woord revolutie dat een nieuw regime zich ingraaft en de instituties reorganiseert volgens zijn eigen ideeën en belangen. (Volgens anarchisten is dit precies de kontra-revolutie, omdat er weer een centrale autoriteit is om zich tegen te verzetten. De kontra-revolutie vond plaats tijdens Robespierre en niet tijdens Thermidor of tijdens Napoleon). Liberale historici beschrijven het optreden van de tiran, wat het oude regime onwettig en ten dode gedoemd maakte, en zij laten zien hoe het nieuwe regime noodzakelijke hervormingen doorvoerde. Marxisten laten zien hoe door veranderde technologiese en sociale omstandigheden de klassenstrijd tussen de heersenden en uitgebuite klasse los barst; de oude heersende groep is niet langer in staat zijn macht en ideologie te handhaven. Daarna vestigde het nieuwe regime instituties om aan de veranderde omstan-

voortijdig in te grijpen in wat een massale geslaagde uitbraak had kunnen worden. Soortgelijke incidenten, waarvan de omstandigheden eveneens wezen op vooropgezette konstruksies, lagen ten grondslag aan de opstand in de Reidsville-gevangenis (juli 1978). De gouverneur van Georgia drong toen openlijk aan op de exekutie van zes zwarte opstandelingen. Het in de Reidsville-bajes gevoerde apartheidsbeleid (tegen de wet) was op last van dezelfde gouverneur ingesteld. Bewaarders met openlijke Klu Klux Klansympatieën bekleedden er centrale posities.

BAJES-KONCEPT 1984

Zoals gezegd, in plaats van minder gevangenissen worden er ook in de States steeds méér gebouwd. Sinds 1970 zijn er 24 nieuwe federale gevangenissen gebouwd, zijn de reeds bestaande gevangenissen met in totaal 5.575 cellen uitgebreid en zijn tientallen zogenaamde halfway-houses (een soort proefverlofhuizen) gebouwd, waardoor cellen eerder leeg komen. Het totaal aantal gevangenen in de States bedraagt 570.000, dus meer dan een half miljoen mensen achter de tralies in het land van demokratie en vrijheid. Het huidige bajes-bouwprogramma moet er vóór 1984 nog 186.000 méér kunnen huisvesten in cellen (2).
Met de kwantiteit moet echter ook de kwaliteit verbeteren. Het koncept hiervoor is, globaal genomen, tweeledig:
* ontwikkeling van een integraal systeem van super-maximale veiligheid, enerzijds door elektroniese Bijlmerbajes-systemen, anderzijds door een komplete afdelings-hiërarchie met namen als special handling unit of intensive control unit, om verzetsbewuste gevangenen vroegtijdig te kunnen isoleren;
*toenemend gebruik van mind-bending techniques, zoals drugs-therapieën en behavior-modifications, psychologiese methoden om gedrag te wijzigen, dat betekent: dissidentie te smoren en passiviteit te bevorderen.
De kombinatie van ultramoderne veiligheidstechnieken met geavanceerde gedragswetenschappelijke therapieën is geen nachtmerrie van de toekomst, maar stukje bij beetje al realiteit van de dag geworden. Elementen van het koncept kennen we van de eigen Nederlandse praktijk; het gekombineerde en geïntegreerde skala wordt al jaren --in steeds verschillende vormen- toegepast op politieke gevangenen (3) in West-Duitsland, die andere super-rechtsstaat, die vrijheid en demokratie na '45 naar Amerikaanse analogie kreeg opgedrongen. Ook in de States zijn het nog overwegend politieke gevangenen en voormannen uit de organisaties van gevangenen, die aan de isolatie-programma's, de sensoriese deprivatie (stelselmatige beroving van de zintuigelijke waarnemingsvermogens) en de socio-therapieën worden onderworpen. Dit soort technieken, waarvan de ontwikkelingsgeschiedenis en allerlei details onlangs uitgebreid beschreven zijn (4), zijn primair gericht op aantasting van konsekwent politiek bewustzijn en verzetshoudingen. Socio-biologiese experimenten à la Buikhuisen (die in Nederland gevangenen wil gebruiken voor onderzoeken om Lombroso-achtige hypothesen over verband tussen de biologiese bepaaldheid, de sociale omgeving en het kriminele gedrag te staven) en psycho-chirurgiese ingrepen vallen dan meer ten deel aan de kwestbaardere minderheidsgroepen, als homosexuelen, transsexuelen en pedofielen. Ook dat laatste is trouwens in Nederland mogelijk. Twee jaar geleden publiceerde ik het eerste artikel (5) over behandeling met hormonale

AMERIKAANSE BAJES-TECHNOLOGIE

Boudewijn Chorus

Vrijheid en demokratie: onbetwist de meest versleten klichees in de superrechtsstaat van het vrije westen, waar de doodstraf een doodnormale zaak is. Wel nergens wordt zozeer in straffen geloofd als in de Verenigde Staten van Amerika. En nu steeds overtuigender wordt aangetoond dat het effekt van straffen alleen negatief werkt, eerder recidiverend dan reklasserend, wordt er in het Amerikaanse vrijheidsparadijs driftig gesleuteld om de ingestampte vooroordelen niettemin te kunnen blijven voeden. Zo veranderen gevangenen in experimentele proefpersonen, onderworpen aan uiteenlopende konditioneringsmodellen, waarin elektroshocks, allerhande drugs en medicijnen het gewone menu vormen. Zo veranderen gevangenissen in gedragsfabrieken, waar sensoriese deprivatie, hersenspoeling, totale isolatie, psychochirurgie en sociale therapie de sleutelbegrippen zijn geworden. Een wetenschappelijke avant-garde wier bajes-technologie internationale toepassing vindt en zal vinden.

Net als in Nederland wordt in Amerika al sinds jaar en dag gediskussieerd over alternatieven voor de gevangenis, over de zin van straffen, diversion (voorkoming van strafvervolging), direkte geldboete-systemen enz. Maar zoals hier Haars, direksie gevangeniswezen en het Openbaar Ministerie alle uitgemolken liberale remedies, humanitaire recepten en pleidooien van bewogen kriminologen welwillend aanhoren en vervolgens het tegenovergestelde tot beleid maken, zo wordt in de States in een opmerkelijk tempo een bajes-bouwprogramma afgewerkt dat voorziet in massale kontrole-instituten, die gevangenis-opstanden onmogelijk moeten maken. De geplande bejegenings-regimes zijn optimaal gericht op fysieke en psychiese beheersing van het gevangenen-gedrag.

Deze bajes-repressie - het is goed dat in het oog te houden - richt zich in het bijzonder tegen de niet-blanke minderheidsgroepen. Terwijl ongeveer 11½ procent van de Amerikaanse bevolking uit negers bestaat, is veel meer dan de helft van het aantal gevangenen neger; driekwart van de gevangenisbevolking is niet-blank. Van alle gevangen vrouwen is meer dan 80 procent niet-blank. Is racisme in de Amerikaanse buitenwereld onuitroeibaar, in de bajessen is de slavernij niet eens afgeschaft. In de staat Georgia- waar per hoofd van de bevolking het percentage gevangenisstraffen het hoogste is van de hele wereld (1), zelfs hoger dan dat in Zuid-Afrika- is het overgrote deel van de gedetineerden eveneens van zwarte afkomst. De gevangenen in Georgia worden als slaven aan het werk gezet op de gevangenis-farms en -plantages, zoals overigens in alle zuidelijke staten van Amerika. Dat racisme een beproefd instrument is in handen van de bajes-administratie om de bajes-bevolking verdeeld te houden en tegen elkaar op te zetten, heeft de opstand in de gevangenis van Attica (september 1971) duidelijk aangetoond. Daar werden, om een dreigend algemeen oproer te voorkomen, blanke gevangenen aangezet door gevangenispersoneel om gevechten uit te lokken met de zwarte gevangenen. Een bewaker schoot daarbij een zwarte gedetineerde dood, beschuldigde een andere zwarte daarvan en liet blanke gevangenen daarvoor getuigen. Zó werden incidenten uitgelokt die voldoende voorwendsels konden opleveren om

Rechtsgedingen hebben ook een voorlopig eind kunnen maken aan dubieuze psychiatriese experimenten in de Walla Walla State Pen, East Washington. Het duidelijkste sukses is echter de voorlopige sluiting van de vrouwengevangenis in Alderson, West Virginia. Deze bajes werd in 1976 ingericht met de motivatie dat de kriminaliteit onder vrouwen sterk stijgende was, hetgeen echter zelfs door de FBI-statistieken weersproken bleek. Inmiddels werd in Alderson een bijzonder konditionerings-programma gestart, waarbij door allerlei ingebouwde gunsten en privileges een premie op rustig, koöperatief en aangepast gedrag werd gesteld. Ook strafvermindering en voorlopige invrijheidstelling behoorden tot de mogelijkheden voor de buigzaamsten. Binnen een jaar werd Alderson volgestouwd met alle lastige klanten uit de andere bajessen, onder wie bijvoorbeeld Rita Brown (die veroordeeld werd voor bankovervallen ten dienste van de George Jackson Brigade) en Assata Shakur van de Black Liberation Army. De nationale vakbond van bajesklanten, het National Prison Project, spande echter een geding tegen de staat aan en de rechter verklaarde de seleksiekriteria en andere bestaansgronden van Alderson in strijd met oa de wet op de diskriminatie. Dit geding, met inzet van gerenommeerde advokaten, en deze uitspraak waren niet mogelijk geweest zonder de intensieve publicitaire en politieke lobbykampagne van het NPP. De krachten van een groeiende anti-bajes beweging getoetst.

Aan de Amerikaanse bajes-technologie en het ten uitvoer gelegde bouwprogramma is echter nog geen halt toegeroepen. Anarchisten die aktief zijn in de Amerikaanse en Canadese anti-bajes beweging hebben onder het bekende parool van Miguel Garcia ("Wij willen gevangenissen volledig afschaffen. Pas als niemand bewaarder, politieman, soldaat of beul wil worden, kunnen we onszelf beschaafd noemen") een dringend manifest aan bajes-aktivisten opgesteld: "Breaking into prison. Hammer away at the liberating effects of collective, direct action" (6). De krachten moeten gebundeld worden, het belang van kollektieve, direkte aksie onderstreept. Er worden strategiese aanbevelingen gedaan, organisatoriese voorstellen ontwikkeld. Het manifest besluit aldus: "Het (opbouwen van bajesgroepen) is traag, vaak saai werk, en meestal veel minder dankbaar dan media-coups of dramatiese rechtsgedingen. Maar er is geen andere weg om ons werkelijk voor te bereiden op Day One van de sociale revolutie. De Eerste Dag waarop, zoals we toch zeggen, de gevangenispoorten worden opengebroken en de massa zal losbreken, niet om zich te wreken op de buitenwereld, maar om volop deel te nemen aan de heropbouw van de samenleving volgens de visie van het revolutionaire anarchisme".

NOTEN

(1) Zuid-Afrika is het land met de hoogste opsluitingsskore ter wereld: 400 per 100.000. In de Amerikaanse staat Georgia ligt dit aantal nog hoger, nl. op 425. (2) Cijfers ontleend aan The Kite, anti-prison newsjournal, summer 1979. Adres: P.O. Box 758, Station A, Vancouver, BC, Canada. (3) Zie daarvoor bijv. de Informatiebulletins Politieke Gevangenen, postbus 53135, Amsterdam. Giro 40 809 15. Fl. 30,-- per jaar. (4) In het bulletin van het Rood Verzets Front, speciaal nummer over het Amerikaans Bajesmodel, 23 mei 1980. Adres:

middelen (in dit geval Androcur) van een als zedendelinquent geboekstaafde pedofiel, om verdere gevangenzitting te ontlopen weerloos uitgeleverd aan de bajes-psychiater dr. Schüler te Utrecht. De vervolgens ontstane storm over het gebruik van psychofarmaca heeft, net als in de Buikhuisen-affaire, geen konkrete resultaten opgeleverd. Het is bij algemene verontwaardiging gebleven, garanties tegen voortgaande experimenten zijn niet verstrekt.

Experimenteren met gevangenen is vooral daarom zo'n ontoelaatbare situatie, omdat de keuze voor gevangenen nooit een vrije keuze is. Ook als een gevangene exakt wordt ingelicht over mogelijke risiko's (bijvoorbeeld genetiese beschadiging) zal hij toch kiezen vóór strafvermindering, boven langer zitten. Want alles lijkt beter te zijn dan zitten, als je zit. En het vertrouwen in de wetenschap - Bakoenin waarschuwde er meer dan een eeuw geleden al voor - is inmiddels schier onbeperkt geworden. Wanneer je dan bovendien - zoals talloze gevangenen in Amerika - het vooruitzicht voor de boeg hebt, dat je deze eeuw niet meer vrij komt, hoe 'vrijwillig' is de keuze dan, waar de wetenschappers en de gevangenisdireksie je voor stellen?

ANTI-BAJES BEWEGING

Nu de eerste super-maximum units zijn gerealiseerd en volgestopt met notoire uitbrekers, militante bajesaktivisten, gijzelnemers en stadsguerilleros (politieke gevangenen bestaan overigens officieel niet in de States) begint echter ook het verzet vruchten af te werpen, zij het vooralsnog schrale. De grootste 1984-unit is toegevoegd aan de bajes in Marion, Illinois, beruchte evenaring van Alcatraz Penitentiary. Een tweede staat in Marquette, Michigan; twee andere zijn in aanbouw in Alabama en New York, terwijl de plannen voor soortgelijke totaal-instituties in Arizona en New-Mexico in vergevorderd stadium zijn. In Marion en Marquette worden voortdurend enkele tientallen gevangenen over langere periodes tot 23½ uur per dag in totale isolatie afgezonderd. Familie- en vriendenbezoek is strikt beperkt en strikt non-kontaktueel, dus achter dik glas, kommunicerend door mikrofoons. Dat is een typies sociaal-depriverend middel, dat de isolatie nog totaler maakt. Zo kan geen zintuig meer normaal funksioneren, alle op zichzelf al bijna tot nihil gereduceerde kommunikatie moet indirekt geschieden, aanrakingen en andere normale minimaal-relationele gewaarwordingen (geur, stemtoon ed.) zijn uit den boze. De lastigste gevangenen worden in box car cells geplaatst, zodat ze soms wekenlang niet uit hun cel hoeven te worden gelaten, voor luchten, in- of extern bezoek etc. De rijdende cellen worden dan eenvoudig op de binnenplaats gerangeerd.

Tegen dit soort martelpraktijken heeft de gevangenisorganisatie, Marion Brothers, met een golf van stakingen en sit-inns (paradoxaal genoeg) geageerd. Sinds de installatie van de nieuwe unit hebben zich drie zelfdodingen voorgedaan, terwijl in het gewone gedeelte het aantal zelfdodingen en zelfverwondingen reeds driemaal hoger is dan in de -in de States toch al hoog skorende- buitenwereld. Het heeft aan de extreme bejegeningsregimes tot nu toe niets kunnen veranderen. Marion Bros hebben echter wel sukses geboekt in de strijd tegen de mediese (lees: verplichte drugs-) therapieën. In een aantal gevallen kon bewezen worden dat kalmerende drugs zonder feitelijke mediese indikatie werden voorgeschreven en kennelijk de bedoeling hadden passiviteit te bewerkstelligen. Rechters kenmerkten dergelijke behandelingen als 'wrede en ongebruikelijke vormen van straf'.

Maar het had allemaal te maken met explosieven, en ook met geheime bomfabrieken die zich te Londen zouden bevinden. Alles wees op gevaarlijke jongens. Langdurige verhoren, niet openbaar, veiligheidsmaatregelen als bij processen tegen IRA-strijders, zwaar bewapende leden van het Anti-Terrorist Squad etc. Een van de arrestanten, die in West-Duitsland was opgepakt en zonder mankeren naar Engeland overgebracht, werd openlijk gedoodverfd als kontaktman met de RAF. Zijn aktiviteit in steungroepen voor politieke gevangenen in de BRD was voldoende voor dit stigma. Maar ook voor deelname van Duitse Sicherheitsrechercheurs aan huiszoekingen in Londen! En omdat Ronan Bennet eerder onverrichterzake in vrijheid was gesteld na arrestatie op verdenking van moord op een Ulsterse politieman, was de link RAF-Persons Unknown-IRA meteen gelegd. Persons Unknown? Inderdaad, op dat moment waren de namen nog niet vrijgegeven: wekenlang werd de vijand als een onzichtbare vijand (maar wel in de kraag gevat) gepresenteerd. Een foefje uit de kleine trukendoos.
Filtrerend en afgestoft bleven uiteindelijk naast talloze nonsens drie feiten over, waarvan moest worden bezien wat ze inhielden. Feit één: in de flats van Dawton en Stevenson had de Secret Police twee tassen met gestolen wapens en ammunitie tevoorschijn getoverd. Feit twee: Carr - een voormalige kleine krimineel die anarchist was geworden - had de politie 'bekend' dat hij en zijn kameraden een gewelddadige kampagne in de zin hadden gehad. Feit drie: De kameraden kenden elkaar van de anarchistiese hulporganisatie Black Aid. Deze was opgericht na het verbod van het Black Cross, toen gebleken was dat Stuart Christie (een van de Stoke Newington Eight/Angry Brigade en al eerder bekend om zijn poging Franco te vermoorden) er deel van uitmaakte. Black Aid nu had ook kontakt met een nog gezochte (nooit aangehouden) 'Oostenrijkse anarchist' die de gestolen wapens zou hebben geleverd. Deze drie feiten waren voor de staat voldoende om de beschuldiging van samenzwering tegen de staat aanhangig te maken en de arrestanten meer dan anderhalf jaar lang in voorarrest te houden.
Over het proces hebben we in een vorige Alarm een en ander uit de doeken gedaan. Een rechter met extreemrechtse sympathieën, een voorgeselekteerde jury (hetgeen een schandaal veroorzaakte), aanklachten gebaseerd op veronderstellingen. Het was een showproces in de beste stalinistiese traditie! Behalve dan, dat uiteindelijk vrijspraak onvermijdelijk was.
Andermans beginselen verdedigen: dat is waar anarchisten steeds weer toe veroordeeld schijnen. Onze rechtsstaat? Waakzaamheid dus. Generale repetities gaan nu eenmaal altijd vooraf aan de definitieve uitvoering.

---

postbus 384, Hoogeveen. Giro 37 207 93. Fl. 25,-- per jaar. (5) 'Vrijheid in ruil voor chemiese kastratie', in Kri (blad van de reklasseringsinstellingen) 9 - 10 - 1978, postbus 5034, Den Bosch (6) Gepubliceerd in Open Road, 11 summer 1980. Box 6135, Station G, Vancouver, BC, Canada. Andere artikelen van de Amerikaanse anti-bajes beweging: 'An end to prisons' in The North American Anarchist, jan-febr. 1980, Box 2, Station O, Toronto, Ont., Canada; 'Instead of prisons' ($ 7.00), P.E.R.P., 3049 East Genessee St., Syracuse, New York.

ALARM

red. Boudewijn Chorus

"PERSONS UNKNOWN"

In De AS 42/43 berichtte onze Engelse medewerker Ronin over de rechtzaak tegen Ronan Bennet c.s., een Brits staaltje van Gesinnungsstrafrecht (waarbij niet de feiten tellen, maar de politieke overtuiging van de 'daders'). In deze aflevering van Alarm meer over die affaire.

Toen in mei 1978 Ronan Bennet, Iris Mills, Vince Stevenson, Trevor Dawton, Stewart Carr en Daffyd Ladd werden gearresteerd op beschuldiging van samenzwering tegen de staat betekende dit de eerste konfrontatie tussen de staat en de anarchistiese beweging sinds de processen tegen de Angry Brigade, tien jaar eerder. Scotland Yard's anarchisme-expert, inspekteur Roy Cremer van de Secret Police, Special Branche, mocht het werk opknappen. Dat ging van meet af een beetje typies. Want Cremer had orders gekregen een perskonferentie over de redenen van arrestaties te beleggen, om vooral en bij voorbaat duidelijkheid aan het publiek te verschaffen over wie vijand en wie vriend moest heten. Dat bij voorbaat vatte Cremer echter kennelijk iets te letterlijk op, of misschien had hij daar ook wel orders voor, maar in elk geval: de persmeeting vond plaats v o o r d a t de eerste arrestatie verricht was!

Een goed begin, maar half werk. Misschien had het iets te maken met het Britse voorschrift, dat in de pers niet mag worden gediskussieerd over kriminele aksies die verdachten worden aangewreven, vanaf het moment dat de officiële beschuldiging is uitgebracht tot aan de veroordeling. Een voorschrift, dus meer dan een journalistieke erekode of gentleman's agreement. Alleen vooraf en naderhand kun je je daar met goed fatsoen in het openbaar over uitlaten. Toen díe beer los was, volgde de rest elkaar in no time op. Angstaanjagende verhalen werden de media ingeplugged, gewone terroristen waren nog niks bij deze a n a r c h i s t e n. Men spoele direkt na uitspraak de mond. Feitelijkheden over deze lui konden nog niet verstrekt worden, dat alles was nog geheim.

Het boek is uit drie delen opgebouwd. Het eerste deel betreft een keuze uit Malatesta's geschriften. Deze lezende krijgt men de (soms storende) indruk dat hij alleen in kernachtige gezegdes heeft gesproken. Richards daar zelf over: ik bied een aantal uittreksels; de fragmenten zijn uit hun verband gerukt. Om een bepaalde reden vindt Richards dat niet erg.

Het tweede deel omvat 'aantekeningen voor een biografie'. Malatesta's leven wordt daarin weergegeven in zo'n twintig losse elementen. Richards meent dat deze fragmentariese aanpak van Malatesta's leven een beeld geeft van zijn denken. Deze aantekeningen worden aangevuld met bijlagen, waaronder reaksies van Malatesta naar aanleiding van Kropotkins houding tijdens de Eerste Wereldoorlog. Bijlage IV, *Peter Kropotkin, mijn oude vriend* (1931) is belangwekkend voor de Kropotkin interpretatie.

Het derde deel levert een poging tot beoordeling van Malatesta's denken en taktiek in het licht van de ervaringen van onze tijd. Richards zegt dat het niet is wat hij had willen schrijven. Hij erkent dat het een nogal onsamenhangend verhaal is geworden, dat hij liever had achtergehouden. Richards geeft ook zijn redenen waarom hij dat niet gedaan heeft. Ondanks alle tekortkomingen levert de bundel als werkboek stof ter raadpleging en overdenking genoeg op. (ThH)

Errico Malatesta, leven en ideeën van een Italiaanse anarchist; samengesteld door V. Richards; Het Wereldvenster, Bussem, 1980; 242 pag.; prijs f. 35,–

DE AKTUALITEIT VAN HET SYNDIKALISME

Emma Goldman, de legendariese Amerikaanse anarchiste staat volop in de belangstelling. En terecht, want haar geschriften hebben weinig aan aktualiteit ingeboet. Dat blijkt weer eens uit drie artikelen uit resp. 1913, 1925 en 1913 die de AU in vertaling heeft uitgebracht met uitvoerige annotaties van Ruud Uittenhout. Ze handelen over het élan van het syndikalisme, de terreur van het bolsjewisme (in een brief aan de sexuoloog Havelock Ellis) en de halfhartigheid van het "wetenschappelijke" socialisme van Marx.
Eveneens over het syndikalisme schrijft Thom Holterman in een bundel over het korporatisme. In dat boek wordt de wordingsgeschiedenis van korporatistiese denkwijzen geschetst en de huidige neo-korporatistiese trekken binnen de sociaal-ekonomiese verhoudingen gesinjaleerd. Holterman presenteert in een uitvoerig essay het syndikalisme als een alternatief voor het korporatisme en geeft aan hoe syndikalistiese opvattingen uitgewerkt kunnen worden tot een socialistiese radendemokratie. (HR)

Emma Goldman over syndicalisme, geweld en socialisme; AU, pb 1329, Amsterdam; prijs f. 5,– (plus f. 1,30 porto).
H.J.G. Verhallen ea (red.), Corporatisme in Nederland; Samson, Alphen a/d Rijn, 1980; prijs f. 43,50.

ONDERWIJS EN SAMENLEVING

Tussen 1971 en 1979 zijn er in tal van plaatsen (oa Rotterdam, Amsterdam, Utrecht, Delft) omvangrijke onderwijsprojekten van de grond gekomen in het

BOEKEN

STANDAARDWERK OVER STIRNER

Wie zich zonder het gebruikelijke gezwoeg met Stirner vertrouwd wil maken, kan niet beter doen dan deze pil van Bernd Kast door te nemen. Zo moeilijk toegankelijk Stirner zelf kan zijn, zo gemakkelijk leest Kast, en tegelijk geeft hij je zin om Stirner te gaan lezen. Zijn boek is een ontsluiting van Stirner, in zekere zin zou je Stirner zelf niet meer hoeven te lezen, maar dat zou zonde zijn, daarvoor heeft Stirner, oa aan stijl teveel te bieden. De inleiding op zijn 'Einzige': 'Ich hab' mein Sach' auf nichts gestellt' is bijvoorbeeld een juweel van schrijfkunst waar de vaak duistere stukken verderop niets aan afdoen. Bovendien is Kast er nu om die ook verteerbaarder te maken.
Je schrikt van de hoge prijs van het boek en vraagt je of het niet wat dunner had gekund, maar ik vind van niet. Alles is wel niet nodig voor het betoog maar de petite histoire en anekdotes die erin staan, zou je toch niet willen missen. Kast is trouwens ook nog naar 'alternatieve' uitgevers gegaan maar die wilden er niet aan.
Het boek is wat de titel belooft: een onderzoek naar hoe het begrip 'Eigner' - bij het ontbreken van een definitie door de auteur vat ik het maar op als de zichzelf scheppende, eigenstandige, willende mens - in de geschriften van Stirner al of niet voorkomt en op te vatten is, zowel in zijn 'Einzige' als in de kleinere geschriften en artikelen ervoor en erna. Daarbij gaat Kast ook na hoe anderen Stirner geïnterpreteerd hebben en in hoeverre dat volgens hem klopt, wat zeer verhelderend werkt. Kast doet het op zulk een manier (door de strekking van de afzonderlijke geschriften van Stirner weer te geven en ze in het kader van de diskussies van die tijd en van Stirner's ontwikkeling te plaatsen), dat het hele werk van Stirner voor je gaat leven.
Daarnaast heeft Kast de bibliografie van Stirner aanzienlijk uitgebreid. Het is kortom een standaardwerk waar de Stirnerologen en de Stirner-liefhebbers het weer een tijdje mee kunnen doen. Mijn enige aanmerkingen gelden het ontbreken van een desnoods oriënterende definitie van het begrip 'Eigner' in het begin, en de niet zo duidelijke hoofdstukindeling van dit in typschrift uitgevoerde boek, maar met de inhoudsopgave kom je daar wel achter. (BM)

Bernd Kast, Die Thematik des 'Eigners' in der Philosophie Max Stirners. Sein Beitrag zur Radikalisierung der anthropologischen Fragestellung; Bouvier Verlag, Bonn, 1979; 506 pag.; f. 79,50.

MALATESTA'S LEVEN EN IDEEEN

De Italiaan Errico Malatesta (1853 - 1932) moet als een belangrijke anarchist worden ingeschat. Het Wereldvenster heeft daarom goed werk verricht door een Nederlandse vertaling in haar fonds op te nemen van de bundel, die de Engelse anarchist Vernon Richards over hem samenstelde. Tegen de bundel zelf kunnen echter de nodige bezwaren bestaan. Omdat Richards met heel wat zelfkritiek komt aanzetten in zijn inleiding bij de eerste druk (van 1965), die hieronder gedeeltelijk wordt overgenomen, laat ik een oordeel mijnerzijds achterwege.

delen van ontplooiings- en emancipatie-idealen" vanuit de school, niettegenstaande het feit dat een schoolsysteem in een klassenmaatschappij zich in dienst van zo een maatschappij zal stellen.
Hij acht in die ruimte, op dat toneel, onderwijzers en leraren de hoofdrolspelers, indien ze zouden willen en kunnen. Van hieruit gaat hij dan dieper in op Peter Bosman's kritiek die benadrukt dat de school niet toevallig met de sociale ongelijkheid en de geringe kansen van het arbeiderskind wordt gekonfronteerd, maar dat de school nu juist de taak heeft om (oa door seleksie) bij te dragen aan het in stand houden van die ongelijkheden. En hij beschuldigt Van Calcar er dan ook van de school te zien als een soort vrijstaat, een soort neutrale instelling waarbinnen je aan de ontplooiing kunt werken van kinderen die weinig maatschappelijke- en onderwijskansen hebben. Van Calcar stelt dat de andere kern van het projekt altijd was de noodzaak van de school om samenwerking te zoeken met de buurt: buurthuizen, bibliotheek, andere scholen (onderwijsopbouwwerk, scholenprojekt) maar geeft overigens toe, dat projekten als deze altijd in een situatie zitten dat zij moeten kiezen voor de strategie van haalbare tussenoplossingen gezien de enorme gekompliceerdheid van heel het gebeuren rondom allerlei mensen die van alles willen en instanties die ook veel willen.
Met G. Snijders kan hij meegaan (*Onderwijs en klassestrijd*; Groningen 1979) dat de school nooit zo wordt bekneld, dat zij zich helemaal niet zou kunnen gewegen. Van Calcar reageert mede op de kritiek van Bosman, die ik ook aangaf (De As no. 37) en die samen hangt met die strategie van de tussenoplossing: in de verslaggeving van dit soort projekten moeten verschillende belangen gediend worden, zodat men alleen uit de *dossiers* van het projekt een beeld krijgt wat er allemaal naar buiten gebracht had kunnen worden, langs wat voor lijnen men wel allemaal had kunnen werken. Maar *eindverslagen* brengen de officiële filosofie en geschiedenis naar buiten, dat is die filosofie die op basis van meerderheidsdemokratie van betrokkenen en machthebbers als de geldige wordt aanvaard. Tja, vandaar dat velen (zie: *School en ongelijkheid*, Link 1979, Nijmegen) toch wel vallen over de nogal positieve instelling van "het" projekt jegens de school. Het lijkt mij nu juist uiterst belangrijk, uit een oogpunt van basisdemokratie, dat er ook een eindrapport wordt samengesteld over al die trends en gedachtengangen, die het van de meerderheid niet hebben mogen "winnen". Er is uiteraard nog veel meer, want ook de school-buurt benadering heeft allerlei andere standpunten opgeleverd. Het is jammer dat met al die diversiteit aan visies zo weinig gedaan wordt, dat er ook geen alternatieve eindrapporten (kunnen) worden opgesteld. Tenslotte nog dit: wat opvalt in de literatuurlijst van dit eindrapport valt ook op in de lijsten van marxistiese en neo-marxistiese onderwijskritici: het doodzwijgen van de libertaire onderwijskritiek, want het lijkt net of bijv. Ivan Illich niets van belang heeft gezegd over de funksie van de school in een klassenmaatschappij en wat we daaraan óok zouden kunnen doen. (SR)

Co van Calcar, Innovatieproject Amsterdam (eindverslag); Van Gennep, Amsterdam, 1980; prijs f. 37,50.
Annemarie Noot en Saskia van Schaik, Engelse brieven; Van Gennep, Amsterdam, 1980 (2e dr); prijs f. 5,--.

HISTORIESE BETEKENIS VAN DE RAF

Karl Heinz Roth, auteur van het uitermate informatieve *Die Andere Arbeiter-*

kader van de "gelijke-kansen" filosofie, vooral gericht op het verbeteren van de onderwijskansen voor arbeiderskinderen en het verminderen van de problemen die zij met het onderwijs hebben. Projekten die zich vooral afspeelden in oude volksbuurten en die doorgaans ook op de buurt en het buurtwerk gericht waren.
Over het innovatieprojekt van Amsterdam, onder leiding van Co van Calcar (onderwijspsycholoog) is nu een eindrapport verschenen en daarmee is dit projekt, dat in 1978 werd afgesloten, één der best bestudeerbare geworden, want vóór dit samenvattend eindoverzicht verschenen al de eerste twee grote rapportages Bronnenboek en Tussenstand, terwijl inmiddels 21 tussen- en deelrapporten van allerlei medewerkers waren verschenen, die uitvoerige worden opgesomd in het slotdeel en die op verschillende plaatsen geraadpleegd kunnen worden (O. en W./ Den Haag, Amsterdamse Schooladviesdienst, Research Instituut Toegepaste Psychologie Universiteit van Amsterdam).
In het kader van dit projekt bezochten Annemarie Noot en Saskia van Schaik een vijftal infant-schools in Zuid-Londen en Croydon, waarvan in 1976 een verslag verscheen, dat nu in 2e druk bij Van Gennep is uitgekomen. Het is een belangrijke bijdrage tot de praktijk van de integratie van het kleuter- en lager onderwijs, vooral ook omdat daaruit blijkt dat het innovatieprojekt ook geïnspireerd wilde worden door andere vernieuwingsbewegingen, zoals bijvoorbeeld (ook) door de Freinet-beweging. Dezelfde auteurs schreven ook de schoolportretten van een aantal Amsterdamse scholen, die op dezelfde leeftijdsgroep gericht waren (4-7/8 jaar). Deze rapportagés werden samengevoegd tot de *Amsterdamse brieven* (Van Gorcum, Assen 1980) met de *Praktische Aanwijzigingen* die op basis van de schoolbegeleidingservaringen waren opgedaan. Dit onderdeel is geschreven door Claartje Hülsenbeck en Hester Baggerman, daarbij ondersteund door vele medewerkers, vooral Jessie van der Geugten en Sibe Zoutendijk. Daarom kan ik niet nalaten ook nog even op het belangrijkste onderzoek van Sibe Zoutendijk te wijzen, dat hij samen met Marja van Erp verrichtte (*Sociaal Milieu en Lesgebeuren*, Van Gennep 1973).
Verder zijn er drie films gemaakt over het projekt door Paul van den Bos en mede samengesteld door Saskia van Schaik; informatie is te krijgen bij Stichting Film en Wetenschap, Hengelveldstraat 29, Utrecht.
Terug naar het eindverslag van Co van Calcar wilde ik vooral verwijzen naar hoofdstuk 5 "Onderwijs en Maatschappij" omdat hij daar veel aandacht besteedt aan de op het projekt geuite kritiek en daardoor zijn stellingname ook in duidelijker vormen moet gieten. Die kritiek kwam van diverse kanten: vanuit de scholen, vanuit de tegenstanders van progressieve onderwijsvernieuwing, vanuit de medewerkers van het projekt zelf, en vanuit de marxisties georiënteerde kritiese psychologie en kritiese onderwijswetenschappen. Van Calcar bepaalt zich vooral tot enige vertegenwoordigers van die laatste richtingen, die al eerder hun kritiek hadden neergelegd in *Taal, arbeidersklasse, ongelijkheid* (Van Gennep 1976) en in *Onderwijs en onderwijswetenschappen* (Nieuwsbrief 4, SUA 1978), resp. door Jan Lenders, Harrie Mazeland, Michel van Nieuwstadt; en door Peter Bosman. Van Calcar neemt nog eens kort die strijdpunten door, die er alleen al bestaan over de relatie "algemeen taalgebruik" en "arbeiderstaal" en hun betekenis voor de onderwijsleersituatie en de problematiek van de funksie van het onderwijs in een klassenmaatschappij (blz. 264-275).
Het projekt, aldus Van Calcar had echter een onderwijskant en een veld-kant. Kern van de onderwijskomponent was niet de taal, maar het uitgaan van de ervaringen van het kind. En hij meent dat daar een opening ligt voor het "bun-

STAAT EN RECHT

Dat het allemaal niet zo best gaat met de bestuurbaarheid van Nederland valt steeds meer mensen op. Er wordt dan ook ruk gesleuteld aan de wijzen waarop de sturingsinstrumenten in elkaar steken. In het boekje *Politieke kontrole en de lokale demokratie* van Elzinga, worden deze twee elementen behandeld. Enerzijds krijgt men een behoorlijk overzicht over hoe gemeente-rechtelijk, dus 'juridies', de politieke kontrole in de gemeente in elkaar steekt. Anderzijds wordt aangegeven dat een en ander allerbelabberst werkt. Niet de gemeenteraad maar het kollege van burgemeester en wethouders neemt de machtigste positie in.

De auteur geeft een aantal tips om de gemeenteraad weer wat in het zadel te helpen, zoals (a) verbetering van de arbeidsrechtelijke positie van het gemeenteraadslid, (b) uitbreiding van de bewerktuiging van de individuele raadsleden en franksies, (c) de mogelijkheid om B. en W. naar huis te sturen.

Een studie die aandacht besteedt aan het funksioneren van de overheid op rijksnivo is het *Publiekrecht en beleid.* De auteur Hirsch Ballin heeft daarbij het werken van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) centraal gesteld. Het boek is voor andere mensen geschreven dan wat ik mij als de 'gemiddelde As-lezer' (en redakteur) voorstel. Dat maakt het bespreken (bleek na lezing) nauwelijks mogelijk in deze kolommen. Toch denk ik dat het goed is te weten, dat er juristen zijn die het volgende beweren.

Het machtselement van het staatsdoel is recht tot gelding te brengen. Dit veronderstelt de mogelijkheid beslissingen ook tegen weerstrevende individuen in tot gelding te brengen. Politiek gezag behoeft dus macht als feitelijk substraat. Deze laatste woorden verwijzen naar de repressiemiddelen van de staat. Ze staan in feite voor oproerpolitie, stopkogels, langdurige gevangenisstraf voor totaalweigeraars, enz. De auteur lijkt zich mede door hanteren van een terminologie als 'feitelijk substraat' immuum gemaakt te hebben voor het gewelddadige karakter ervan. Vervolgens stellen dat aan recht een etiese dimensie eigen is, wordt daarmee tot louter ideologie. Immers, rechtsvorming ziet de auteur als een staatsaktiviteit. Die staatsaktiviteit ziet hij tevens gericht op verwerkelijking van de algemene vrijheid. Wanneer die vrijheid maar 'algemeen' is, dan kan de vrijheid van totaalweigeraars te weten, 'weerstrevende individuen', als ondergeschikt verwerkt worden. Dit terwijl het toch als eties hoogstaand aangemerkt moet worden, dat mensen weigeren om aan de waanzin van het militaire apparaat hand en span diensten te verlenen.

Het boek van het hoogste abstraksienivo, is het *Recht en staat in het denken van Vico,* door 't Hart. Ik ging er vanuit dat de auteur, die zich kenmerkt als een geëngageerd jurist met een grote histories/rechtstheoretiese belangstelling, borg zou staan voor een naar het heden toe werkende interpretatie van de Italiaan G.B. Vico (1668-1744). Dat ik wat dit laatste betreft niet aan mijn trekken kom, kan de auteur niet verweten worden; ik had mijn verwachtingspatroon maar anders moeten inrichten. Buiten kijf is, dat het boek gebrek aan kennis omtrent opvattingen van Vico kan opheffen. Maar herhaaldelijk heb ik mijzelf afgevraagd, of ik nu juist op deze presentatie van informatie zat te wachten. Zo verwerkt 't Hart bijvoorbeeld meermalen opvattingen van een aan de

bewegung (waarin de geschiedenis van de Duitse arbeidersbeweging sinds 1933 wordt ontdaan van valse interpretaties, heeft samen met Fritz Teufel een aantal diskussiestukken opgesteld over de krisis van de linkse beweging en de verhouding tot de stadsguerilla. Twee van deze artikelen zijn - een jaar na publikatie - in Nederlandse vertaling uitgebracht door het (mij onbekende) Zwartschrijvers-kollektief 1980 (misschien gewoon maar een gelegenheids-benaming). Het zijn, op enkele germanismen als 'lezersbrief' en 'daadkracht' na, goede vertalingen van goede maar moeilijk toegankelijke teksten. Dat laatste is helaas een vrij algemeen gebrek van duitse teksten uit het linkse kamp.
Wie echter niet te beroerd is door zelfstudie en zorgvuldige tekstanalyse inzicht te verwerven, heeft aan deze beide artikelen een waardevolle kluif. Ze gaan over de tragiese ontwikkeling van de beweging van 1968, de geslaagde inkapseling van het grootste deel daarvan, de treurige verwording tot sektariese dogmafreaks van een ander deel en de moedige maar eveneens mislukte keuze van de rest voor gewapende strijd. Het waarom van die mislukking (althans ná mei 1972, de maand van de laatste anti-Amerikaanse bom-kampagne) wordt hier vooral ontleed als failliet van links, die het rechts mogelijk en vaak zelfs makkelijk maakte om de RAF c.s. van basis te isoleren.
Roth, zelf 2 1/2 jaar gevangen gehouden op uiteindelijk onbewezen verdenking van terroristiese aktiviteiten, oefent solidaire kritiek uit op de RAF, met name de tweede RAF-generatie, die optrad ter bevrijding van de oorspronkelijke RAF-strijders. Daarvan stelt Roth onder meer, dat haar "anti-imperialistiese scenario van vliegtuigkapingen en aanslagen" geheel buiten de massabeweging, en met name de "nieuw opkomende autonome deelbewegingen" daarvan, tot stand was gekomen en meer "geïntegreerd (raakte) in de politiek van de geheime diensten" van het Arabiese afwijzingsfront en Palestijnse splintergroeperingen dan onderdeel van linkse strijdinitiatieven in de BRD: "De RAF heeft veel te vroeg haar schepen achter zich verbrand. Ze heeft de mogelijkheden onderschat, die een massale diskussie over de samenhang van morele indentiteit en bereidheid tot verzet zou hebben kunnen betekenen voor haar initiatief met betrekking tot de ontplooiing van de persoon van de revolutionaire militant".
Het tweede artikel handelt vooral over de verwording van de linkse intelligentsia en haar feitelijk verraad aan 1968. Hoewel het op zich verhelderende kritiek bevat op het ruim gezaaide type van de wetenschappelijke salonsocialist, de kollaborerende -logen en -gogen etc., draagt het weinig aan voor een beter begrip van het falen van links. Dat geldt helemaal voor de inleiding bij de Nederlandse vertaling. Deze is van een knulligheid, die lezing totaal overbodig maakt. Kennelijk samengesteld door iemand die zich tot voor kort nog uitsluitend door het anti-anarchistiese weekblad De Groene liet informeren over de RAF. Zo krijg je bijvoorbeeld dat je de RAF en de Revolutionäre Zellen - en dus ook de solidaire kritiek daarop - op één hoop gooit, iets waar Roth en Teufel cs nu juist voor waarschuwen (BCh)

Karl Heinz Roth, Die Andere Arbeiterbewegung. Trikont Verlag, München 1977.
Opdat de dood ons levend vindt en het leven ons niet dood. Twee artikelen van Roth. Zwartschrijverskollektief 1980. Te bestellen voor f. 5,50 op giro 21 329 98 van M. Göstemeijer, Rotterdam.

wegtimmerende, hedendaagse Italiaanse jurist N. Bobbio. In Nederland is Bobbio - mede omdat zijn werk bij mijn weten alleen in het Italiaans is gepubliceerd - nauwelijks bekend. Jammer vind ik dat er dan geen poging is gedaan om Vico langs zo'n weg te aktualiseren. Nu is het boek uitsluitend interessant voor (Vico-) specialisten.

't Hart geeft er wel zijn reden voor de aktualisering niet te hebben nagestreefd. Hij heeft willen voorkomen dat de teksten van Vico geheel in de schaduw zouden komen te staan van de uitlegger. Maar het zou mij in het geheel niet verwonderen, indien Vico's denken over recht in verband is te brengen met een aktuele rechtsleer. Aldus Vico, zegt 't Hart, moet de jurist bij het bezien of een regel (van Romeins recht) nog kan worden toegepast, deze regel beoordelen op de funksie, die hij kan vervullen in de eigen maatschappij, gelet op de aktuele ordening en het hele spanningsveld van maatschappelijke krachten. Een dergelijke beschouwingswijze is kenmerkend voor bedoelde 'funksionele rechtsleer' (zie ook De AS no 17), waar dus ook een mogelijkheid tot aktualiseren mee was gegeven. (ThH)

D.J. Elzinga, Politieke kontrole in de lokale demokratie; Kluwer, 1979; 100 pag.; prijs f. 16,50.
A.C. 't Hart, Recht en staat in het denken van G.B. Vico; Tjeenk Willink, Alphen a/d Rijn, 1979 (diss.); 361 pag.; prijs f. 65,--.
E.M.H. Hirsch Ballin, Publiekrecht en beleid, fundamentele kwesties rondom het funksioneren van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid; Samson, Alphen a/d Rijn (diss.); 355 pag.; prijs f. 65,--

---

De prijs van dit nummer bedraagt f. 2,95